

Filosoffen

Ved ANDERS FOGH JENSEN

Luc Ferry: La sagesse des mythes

Luc Ferry

La Sagesse des mythes

Apprendre à vivre 2

Paris: Plon, 2008.

Læsning v. Anders Fogh Jensen - www.filosoffen.dk

Den franske filosof Luc Ferry er i gang med et stort projekt. Det handler om at fremstille filosofiens historie ud fra den indstilling, at filosofi handler om at finde frelse uden Gud ("salut sans Dieu"). Projektet hedder "Apprendre à vivre", at lære at leve. Det projekt fremlægger, hvorledes man i filosofien har tænkt og fremstillet en livsvisdom med henblik på at finde frelse i det dennesidige, dvs. uden en hinsides forløsning. Ferry har så stor respekt for filosofihistorien, at han mener at disse tanker også menes at være relevante i dag.

Bestemmelsen af filosofi som en aktivitet der beskæftiger sig med at skabe et bedre liv - om ikke ligefrem det gode liv - går fint i samklang med Ferrys jævnaldrende kollega, André Comte-Sponville, der definerer filosofiens formål som at tænke bedre for at leve bedre. Der er for begge parter tale om at komme over Nietzsches, konstruktivismens og avantgardismens destruktion af humanismen og etablere, hvad Ferry kalder en postnietzscheansk humanisme (jf. Ferrys antologi med Alain Boyer og Vincent Descombes: Pourquoi nous ne sommes pas nietzschéens fra 1991). Etableringen af denne post-postmoderne menneskelighed finder næring i filosofien.

I første bind, *Apprendre à Vivre, Traité de philosophie à l'usage des jeunes générations*, der kom i februar 2006 tager Ferry os igennem hele filosofihistorien på sin egen måde. Han opstiller for hver periode tre spørgsmål at besvare: Hvorledes tænker perioden banen, hvorledes er reglerne, og hvad gælder spillet om? Oversat til filosofisk: Hvad er det for en ontologi vi har med at gøre, hvilken etik gælder, og hvordan opnår man frelse uden Gud? Det sidste spørgsmål er nok så væsentligt og afslører Ferrys skelnen mellem et moralsk liv og et godt liv. Man kan, siger Ferry, udmærket leve et moralsk liv uden at synes at livet er værd at leve. Det sidste kalder han et spørgsmål om ånd (*spiritualité*). De tre spørgsmål – hvorledes er banen, hvad er reglerne og hvad gælder det om – gennemspilles nu for fem faser: Antikken, kristendommen, humanismen (navnlig Kant), Nietzsche og den postnietzscheanske filosofi.

Hvad Ferry vil gøre i de følgende fire bind er at behandle først antikken, så kristendommen, så humanismen og endelig Nietzsche og det 20. århundredes filosofi i hver sin bog. I bind 2, der udkom i oktober 2008, er det antikken, der tages under behandling. Men det er ikke antikkens filosofi, der går til, det er derimod den græske mytologi. Ferrys ærinde er at vise, at den græske mytologi rummer et fundament af leveråd og livsvisdom, som den græske og dermed europæiske filosofi bygges op på. De er konceptuelle versioneringer af mytens visdom. Dette ærinde, fra mytologi til filosofi, forfølges ikke ved nogle abstrakte betragtninger, men ved at genfortælle myterne og undervejs kommentere dem i filosofisk øjemed.

Jeg vil nu følge Ferrys vej igennem den græske mytologi. Jeg henviser til sidetal i parentes. Jeg har kursiveret første gang en person, en gud eller et væsen omtales og når de defineres.

Indhold

Avant-propos: Hvorfor beskæftige sig med myter?

Odysseus' nej til et evigt liv

Mytens sandhed

Det gode liv for dødelige

At blive kosmos

Myternes funktion og bogens opbygning

Chapitre 1: Gudernes og verdens fødsel 8 Den smertefulde separation af himmel og jord: rummets og tidens fødsel

Zeus får magt over kosmos

To cosmogoniperipetier

Chapitre 2: Fra gudernes fødsel til menneskenes

Tre grundprincipper i den græske mytologi

Kong Midas' første hybris: guldet

Det harmoniske og lyren

Menneskets fødsel 20 Hesiods ældre

Prometeusmyten og Pandora

Destruktion og genfødsel af menneskeheden

Chapitre 3: Odyseeus visdom

Filosofiske pointer i Odyseen

Rejsen er som theogonien en kamp fra kaos til kosmos

De to farer: Ikke længere være menneske (udødelighed) og ikke længere være i verden (at glemme Itaka og opgive rejsen)

Odysseus rejse

Nostalgi i Odyseen

Odysseus forførelseskraft

Chapitre 4: Hybris: Kosmos truet af retur til kaos

At narre døden-hybris

Asklepios

Sisyfos

Mislykkede og vellykkede opstandelser

Orpheus og Euridike

Demeter og Persephone

Chapitre 5: Dike og kosmos

Herakle

Herakles' fødsel

Herakles' 12 prøver

Herakles' apoteose

Theseus

Theseus fødsel og vej til Athen

Theseus, tyrene og labyrinten

Ikarosmyten

Perseus

Jason

Jason og det gyldne skind

Argonauternes rejse

Chapitre 6: Ødipus og hans datter Antigones vanskæbner

Ødipus 62 Antigone 64 Thebens historie - kosmologi, ikke psykologi

Myternes lære 66 Fra myterne til stoikerne

Den tragiske mytes vej

Konklusion: Mytologi og filosofi

Dionysos på Olympen

Fra mytologi til filosofi: sekularisering af myten

Filosofi handler om ånd - mytens ånd

Avant-propos: Hvorfor beskæftige sig med myter?

Odysseus' nej til et evigt liv

Luc Ferry stiller i sin lange indledning et spørgsmål, som han selv svarer på via Odysseusmyten: Hvorfor beskæftige sig med myter? Svaret er kort, at det er fordi de giver råd til dødelige om, hvordan det er godt at leve livet. Odysseus' svar til gudinden Calypso, der er forelsket i ham og vil love ham evigt liv og evig ungdom, hvis han vil blive hendes, er: Hellere et vellykket dødeligt liv end et evigt mislykket liv. Odysseus må hjem til Itaka, for det gode liv er et liv på sin plads.

Odysseusmyten beskriver Odysseus rejse hjem fra Trojakrigen. Krigen er startet, da et bryllup mellem en havgud, Thetis, og et menneske, Peleus (konge af en by i Thessaloniki), som Zeus er ansvarlig for, afholdes uden deltagelse af stridens

gudinde, Iris. Iris blander sig dog alligevel, hun skriver "til den smukkeste" på et æble og triller det ind midt i festen. Det giver anledning til en ballade mellem Zeus' kone, Hera, hans yndlingsdatter, Athene og hans tante Afrodite (11). Zeus må gøre noget. Han sender sin budbringer, Hermes, ud for at finde en uvildig dommer. Hermes kommer tilbage med en fårehyrde, Paris. Det viser sig imidlertid, at Paris er en bortsendt søn af kong Priamos af Troja – bortsendt fordi det spåedes om ham, at han ville være årsag til Trojas ødelæggelse.

Hera, der sidder ved Gudernes regents side, lover Paris et kongedømme, hvis han vælger hende. Athene, gudinde for klogskab og krigskunst, lover Paris, at han vil vinde enhver kamp han kaster sig ud i. Afrodite hvisker ham i øret, at han vil kunne forføre den smukkeste kvinde i verden, hvis han vælger hende. Paris vælger naturligvis Afrodite.

Den smukkeste kvinde i verden er Helena, gift med Menelaos, kongen af Sparta ("belle Hélène"). For at undgå jalousi har de græske konger indgået den alliancepakt, at den, som Helena valgte, ville de støtte og gå i krig for. Hele affæren med Paris og Helena afstedkommer en krig i Troja. Odysseus, der er konge af Itaka, må altså i krig for at hjælpe Menelaos. Han prøver ellers alt hvad han kan for at undgå det. Han spiller gal, pløjer sin mark omvendt og sår sten i stedet for frø, men det narrer ikke den gamle vise mand, der er kommet for at hente ham. Han må altså af sted.

Vejen hjem fra krigen tager Odysseus ti år. Han prøver ellers alt hvad han kan at skynde sig hjem, men alt muligt kommer ham i vejen, og han må sande, at det tager tid. Lang tid. Undervejs møder han blandt andet gudinden Calypso, der forelsker sig i ham (14). Calypso tager ham til fange (Calypso kommer af det græske calypsein, der betyder at gemme), og de to bliver elskende. Hun er smuk som dagen, klimaet et blidt og nymferne der tager sig af de elskende er lige så smukke og servile som Calypso. Men det må få en ende. Athene – der ellers er ramt af jalousi, grundet at hun ikke blev valgt – beder Zeus om at sende Hermes for at få Odysseus hjem. Men Calypso har ikke sagt sit sidste ord, hun lover Odysseus evigt liv og evig ungdom,

hvis han vil blive.

Hvorfor lover Calypso ikke bare Odysseus evigt liv, men også evig ungdom? Jo, hun har lært af gudinden Aurore, der blev forelsket i et menneske, trojaneren Tyton. Da Tyton blev foreviget ældedes han langsomt og svandt ind til et lille rynket menneske. Odysseus må altså også loves evig ungdom.

Dette svarer Odysseus nej til. Hvordan kan han dog finde på det? Jo, han er i besiddelse af en visdom, og ved, at et godt liv er et liv på sin plads – ikke et liv med alskens goder løsrevet fra sin plads i et tomrum. Derfor må han hjem. Det gode liv handler om at komme hjem. Myten rummer sandheder om det gode liv.

Mytens sandhed

Ferry udleder to teser. For det første, at for grækerne består lykke ikke i et uendeligt liv. For det andet, at et delokaliseret liv er værre end døden (16).

Ferry skelner mellem dem, der tror på verdens visdom – fra Parmenides til stoikerne over Platon og Aristoteles – og dekonstruktivisterne eller modkulturen: atomisterne, epikuræerne og sofisterne. Myterne rummer en verdens visdom, som filosofien med den første gruppe senere skal sætte på begreb (15, note 4).

Nous verrons aussi tout au long de ce livre, comment les grands mythes grecs illustrent, développent et étayent chacun à leur façon cette magistrale leçon de vie, fournissant ainsi à la philosophie la base même de son futur essor. (17)

Hvorfor lige den græske mytologi? Fordi den er blevet mere relevant end meget længe, efter at monoteismen er ved at fortone sig.

Ferry vil fortælle myterne for at opvække de sovende metaforer, som vores sprog og vores kultur er fulde af fra den græske kultur (stridens æble, spille kassandra, morfin, prokustesseng, arianes tråd, akilleshæl, et atlas, ødipuskompleks, pandoras æske osv.) (18-21). Det er fortællinger fra det 8. århundrede før til det 5. århundrede efter kristus (altså fra -799 – +499). Fortællingerne kan, mener Ferry, lære os noget

om os selv og derved gøre os mere frie (24).

Det gode liv for dødelige

Mytologien er svaret på de dødeliges søgen efter det gode liv (24).

Filosofien defineres nu af Ferry som en doktrin for frelse uden gud, dvs. et svar på spørgsmålet om det gode liv, der ikke betjener sig af et højere væsen eller af troen, men af egen tankekraft og fornuft (25). Det er en definition allerede fremsat i Ferrys foregående bog, *Apprendre à vivre* fra 2006.

Une doctrine du salut sans dieu, une réponse à la question de la vie bonne qui ne passe ni par un "être suprême" ni par la foi, mais par ses propres efforts de pensée et par sa raison. (25)

Den græske visdom består i at acceptere døden. Det er den, der udfoldes i den græske mytologi (25, note 8) – og heraf fødes filosofien – at acceptere døden uden trøst, som de monoteistiske religioner. Myterne rummer altså en visdom for dødelige. Og netop fordi det er en visdom, der ikke betjener sig af Gud og evighed er græsk mytologi mere relevant end nogensinde (27).

Men græsk mytologi har da Guder? Ja, men ikke Guder der er årsag til verden eller har skabt den. Her følger to definitioner:

Defintion(gud): De græske guder er dem, der ikke skal dø, men som er født, og som ved, at de ikke skal dø. De er generelt lykkelige, men har deres udsving, og de har følelser som mennesker: vrede, forelskelse, had, jalousi osv (27-28).

Defintion(menneske): Det væsen, der skal dø og som det eneste dødelige væsen ved, at det skal dø (28).

Det at mennesket ved at det skal dø gør, at det anticiperer. At tiden er afgrænset gør at mennesket stiller spørgsmålet: Hvad skal jeg gøre med tiden? (28).

At blive kosmos

S: Kan man undslippe denne dødelighed?

Som Hannah Arendt forklarer, så er der forskellige måder at forsøge at blive udødelig på. Man kan få afkom – men det skaber ikke i sig selv det gode liv. Et særligt eksempel på denne form for udødelighed er gudinden Thetis, der dypper sin søn, Achilleus i floden Styx, men som netop holder ham i hælen, hvor han bliver sårbar.

Man kan også forsøge at blive en helt og blive hyldet og nedskrevet. For alt forgår undtagen skriften. Men det virker heller ikke – heraf bliver man ikke frelst (31).

Det eneste, man kan gøre, er at få et liv i overensstemmelse med kosmos. Kosmos er en perfekt sammenhæng. Denne sammenhæng hedder logos. Logos er et princip for alt skabt. Logos er et større princip end alt det menneskeskabt (35). I kosmos har alt sin naturlige plads. Opgaven er at finde tilbage til sin plads – enhver må finde tilbage til sit Itaka. Kosmos er evigt og vi er alle elementer i det kosmos. Den græske visdom består i at indse, at døden ikke er en virkelig afslutning, men en passage til en anden kosmostilstand. Målet med myterne er at befri dødelige fra en absurd dødsangst for at de kan leve i harmoni med harmonien (36). Og det arbejde er et individuelt arbejde, som ikke kan udliciteres på samme måde som man kan få nogen til at tage sit vasketøj.

Myternes funktion og bogens opbygning

Myten er ikke humanitetens barndom, som er kommet over med videnskaben. Den er på én gang meget langt og meget tæt på moderne videnskabs fortællinger som big bang.

Mytens formål er at give mening til dødelige. Denne mening er orden. Myterne handler om ordenskræfternes sejr over kaoskræfterne (39-40).

Bogen begynder (kapitel 1) med kosmos' skabelse, i de ældste skrifter, dem af

Hesiod. Her er hovedpersonerne guderne og naturen. Guderne og naturen er fra begyndelsen af ét – der er ikke havet og så Poseidon, Poseidon er havet.

Kapitel 2 handler så om, hvordan mennesket placeres i den verden, der ikke er lavet til mennesker, men til guder. Der sker, efterhånden som myterne udvikler sig, en humanisering af guderne og en divinisering af menneskerne. I begyndelsen har guderne ikke ansigter, men efterhånden får Guderne mennesketræk. Det er en overgang fra kraftforhold til kulturlogik. Det kræver ikke længere blot kraft, men også intelligens at være gud – og det kræver flere mennesketræk. Mennesket diviniseres i den forstand at det forsoner sig med verden og med guder (40-41).

Spinoza og Nietzsche havde set det: amor fati kalder Nietzsche det. Spinoza taler tilsvarende om frigørelsen fra de triste passioner. Grækerne taler om forsoning med det, der er nu: Kairos (42).

Kapitel 3 fortæller igennem Odysseusmyten om den lange kamp det kan være at finde sin plads.

Kapitel 4: Hvad sker der, når man ikke accepterer sit nu, sit sted, sin plads, men forsøger at stræbe efter noget andet og mere? Svaret er: hybris. Hybris er brud med en orden fra de dødeligs side (og ikke en moderne moral) (42-43).

Kapitel 5 handler om ekstraordinære mennesker, halvguder (Theseus, Jason, Perseus, Herakles).

Kapitel 6 handler om de almindelige mennesker igennem Ødipusmyten og Antigonemyten.

Konklusionen handler om udviklingen hen imod en forsoning af kaoskræfter og kosmoskræfter og særligt om overgangen fra myte til filosof:

on est passé de la religion grecque à des doctrines du salut plus conceptuelles. (44).

Endelig slår Ferry et slag for at myterne skal fortælles for at give børnene noget andet end den konsumerisme, som TV og zapperi opdrager dem til. Det handler om

at installere en være-logik i stedet for en have-logik (48), at installere en modstandskraft mod det kulturen tilbyder.

Ferry anbefaler særligt Jean-Pierre Vernants *L'Univers, les dieux, les hommes. Récits grecs des origines*(2002), som Vernant skrev til sit barnebarn. Ferry har ligeledes, som undertitlen på første bind indikerer, en ambition om at skrive til de unge generationer.

Chapitre 1: Gudernes og verdens fødsel

Hesiod er den første, der fortæller os om verdens skabelse (kosmogoni). I begyndelsen var Kaos (51). Ud af Kaos fødtes jorden, Gaia. Gaia er den, der understøtter og den, der føder de følgende elementer. I begyndelsen var guderne natur og først efterhånden udvikler de personlige træk. I sit inderste dyb føder Gaia Tartar, der terroriserer dybt inde, ni dage og ni nætter fra jordens overflade. Ved siden af Gaia fødes to andre ud af Kaos, nemlig Erebe, mørket og Nyx, natten. Gaia føder også Eros, der ikke er at forveksle med den senere gud af dette navn, men er en livsprincip, en energi, hvoraf alting gror (52).

Ud af Gaia, med Eros' kraft fødes nu Uranus, himlen over jorden. Gaia føder endvidere Urea, bjergene og nogle nymfer til at bebo bjergene (der ikke er mennesker), samt Pontos, der betyder flåde, dvs. saltvandet (55).

Senere føder Nyx stidens gudinde, Iris, ud af sig selv. Erebe og Nyx laver Æter, den lysende tåge og Hemere, dagen der følger natten. De sidste to børn får ingen ydre betydning i den græske mytologi. Men det gør Iris (80 note 16).

Fem ting at notere sig. Den første er, at guderne er identisk med naturen, de er kræfter ikke personer. Heraf følger den anden, nemlig at cosmogonien og teogonien udgør det samme (goni: fødsel) (56). Den tredje ting er, at selv om cosmos er evigt, så har det ikke altid eksisteret. Men det betyder, for det fjerde, ikke, at der er tid. For Uranus og Gaia ligger så tæt omslynget i et samleje, at der ingen bevægelse er på jorden. De dødeliges tid kommer paradoksalt nok først senere. Endelig, for det

femte, efterhånden som guderne får karakter er det værd at bemærke, at de i modsætning til den kristne, den muslimske og den jødiske Gud langt fra besidder perfekt visdom. Men også det kommer vi til (59).

Den smertefulde separation af himmel og jord: rummets og tidens fødsel

Gaia og Uranus ligger nu i en permanent omfavelse, i et permanent samleje. Heraf kommer der 12 titanere, seks drenge og seks piger. Titanerne er udødelige og de er gjort af kaoskræfter (Tartar) (60). Endvidere fødes tre kykloper og tre "hecatonchires", hundredearmede uhyrer..

Men Uranus hader sine børn. Han omslutter Gaia, så børnene ikke kan komme ud. Gaia er ved at sprænges med alle disse børn og hun allierer sig med sin yngste, sønnen titaneren Kronos. Af metal i sit inderste smelter hun en stor kniv, som hun giver til Kronos. Med denne skal han kastrere sin far, Uranus. Kronos udfører kastrationen med sin venstre hånd (heraf formentlig udtrykket sinister, ulykkebringende). Uranus ryger i smerte væk fra jorden og herved åbnes rummet. Af blodet fra lemmet, der flyder ud over jorden, fødes en række væsner. De tre første er guderne for had, hævn og strid.

Ud af Iris' princip (striden) og blodet på jorden fødes dernæst 3 Erinjer (latin: furier). Ifølge Aischylos er disse godtgørende (det siger Hesiod nu ikke), og ifølge Vergil hedder de Alekto, Tisiphone og Megere. Erinjerne vil hævne deres far Uranus mod titaneren Kronos. Erinjerne inkarnerer skæbnen, hvilket betyder, at andre må indrette sig efter dem, også guderne (65). Endvidere fødes nymferne, der kaldes meliader (eller melienere), hvilket på græsk betyder unge piger født i asketræerne, og de grusomme giganter, der sætter sig op imod guderne. De er alle født af et voldeligt og hævngherrigt princip.

Ud af et andet princip, Eros, fødes den smukkeste af alle gudinder, Afrodite. Det sker, da Kronos smider Uranus' kønsorganer i havet. Ud af skummet fra sæden på havet fødes Afrodite (aphros: skum). Afrodite er ikke altid sandheden tro, for hun er også en gudinde, der rummer forførelse, charme, løgn og vanvid, kærlighed og jalousi -

og såvel den blidhed som den vrede, der kommer ud af kærligheden. På den måde er kærligheden ikke altid langt fra Iris – og det siges også at Iris altid følges af to andre guder, der fødes, Eros nr. 2 (guden Eros) og begæret, Imeros, der går forud for kærligheden,.

Idet Uranus ryger op fra Gaia åbner han som sagt rummet. Han hænger som klistret til loftet i kosmos. Idet han åbner rummet kan titanerne gå ud af jorden og blive fremtidens generationer – dem, der bebor nutiden. Med åbningen af rummet er tiden altså også åbnet. Der er dynamik frem for stabilitet.

Kronos lærer, at historien er fuld af farer, og at man må tilintetgøre, hvis man vil forsvare det man har og bevare sin magt:

Cronos prend conscience de ce fait indiscutable : l'histoire est pleine de dangers et si l'on veut conserver les acquis, assurer son pouvoir, mieux vaudrait l'abolir afin que rien ne change... (68)

Den græske mytologi sætter følgende læresætning: Enten blokerer du, stopper (som Uranus omslutter sin kone og stopper børnene ned i sin mors mave) eller du accepterer historie og tid, dvs. at der hele tiden er fare og trusler (68).

Zeus får magt over kosmos

Denne visdom bringer Kronos videre – også han forsøger at stoppe for at bevare. Kronos gifter sig med sin søster, titaneren, Rhea, men løsner ikke de øvrige titanere fra deres fangenskab i Gaia. Kronos og Rhea får seks pragtfulde børn: Hestia, hjemmets gudinde, der passer på familien; Demeter (latin: Ceres – heraf cereales, korn) gudinde for årstiderne og modning; Hera, der senere bliver Zeus kone; Poseidon, havets gud; Hades, gud i helvede og til sidst Zeus, der senere bliver konge for alle guderne.

Kronos spiser sine børn i frygt for at miste magt og besiddelse. Uranus blokerede. Kronos absorberer (70).

Rheas mor Gaia gemmer den sidstfødte, Zeus, i en grotte på Kreta, ved Lyktos nærmere betegnet. Zeus frigør kykloperne, der er fastgjort i jorden og de giver Zeus torden, lynglimt og lynet, der kan gøre døv, blænde og ødelægge alle fjender. Zeus frigør også de tre hundrearmede uhyrer og åbner så krig mod Kronos og de resterende ti titanere. Det bliver et brag af en kamp, hvor Zeus blænder titanerne med lynet og de hundrearmede smadrer dem med store sten, som Zeus vinder til sidst.

Der er ved at ske en personalisering af guderne: De bliver mindre naturlige, mere listige og mere ansvarsbevidste (71). For Zeus handler det om at bringe orden i verden og derfra om at holde den orden.

Olympen kommer til at bestå af 12 guder. Der nævnes i alt 14 guder, men det er fordi kilderne er lidt uenige om, hvem der er guder og hvem der ikke er. De første seks er klare nu: Zeus (konge over guder), Hera (Zeus kone, dronning), Hestia (hus, familier), Demeter (modning og årstider), Hades (helvede, tatar), Poseidon (have og floder). Endelig er der den syvende, som er datter af Uranus og ikke Kronos, nemlig Afrodite – hun er Kronos søster og Zeus tante (73). Hun er gudinde for skønhed og kærlighed.

Her ud over får Zeus en række børn, som også bliver guder. Hera og Zeus får Hefaistos, der bliver smedenes og håndværkernes gud, Ares der bliver den frygtelige krigsgud. Med Metis, der også sidder på Olympen, får Zeus foretrukne datter, Athene, der bliver gudinde for list og kunstarter og krig. Med Leto (der er datter af de to titanere Coïos og Phoibé og dermed Zeus' kusine) får Zeus tvillingerne Apollon (intelligens og lys, den smukkeste af alle guder) og Artemis, jagtens gudinde. Med nymfen Maja får Zeus Hermes, der ud over at blive gudernes budbringer også bliver gud for handlende, kommunikation, journalister og tyve. Endelig får Zeus Dionysos, gud for fest og vin og den mest mærkelige af guderne med en dødelig, Semele, datter af kong Cadmos af Theben (73).

Deres latinsk navne er som følger: Zeus = Jupiter, Hestia = Vesta, Demeter = Ceres, Hera = Junon, Hades = Pluton, Poseidon = Neptun, Afrodite = Venus, Hefaistos =

Vulkan, Ares = Mars, Athene = Minerva, Apollon = Phebus, Artemis = Diana, Hermes = Mercur, Dionysos = Bacchus.

Herfra er det ikke længere nok at være kraft for at være en gud. Man må også være snedig og kunne spille med i et spil. Humaniseringen af guderne består i at der går kultur, politik og retfærdighed imellem dem (74).

Om gudernes afkom i øvrigt er der at tilføje følgende:

Demeter får en datter, Persephone, som hun elsker overalt. Da Poseidon vil gifte sig med hende, må han tage hende væk. Det ender i en løsning, hvor Poseidon har Persephone halvdelen af året. I den tid er Demeter ulykkelig, og derfor er der efterår og vinter, hvor intet kan gro (74-75).

Zeus får en søn mere med Alcmene, en dødelig, idet han iklæder sig skikkelse af hendes mand, Amphitryon. Denne søn, Heracles, bliver senere en stor krigshelt - navnet betyder Heras ære, for at mildne Heras jalousi (75).

Poseidon får blandt andre kyklopen Polyfem, som Odysseus senere blænder. Poseidons vrede bliver en af årsagerne til at Odysseus får så svært ved at komme hjem fra Troja (75).

Hades (latin Pluton af plutos, den rigeste) frygtes af alle guderne, fordi han regerer over det mest talrige folk: de døde.

Hefaistos er den grimmeste af alle guderne. Han er gift med Afrodite, der bedrager ham, blandt andre med Ares.

Athene er pandefødt som datter af Zeus og Metis. Det fortæltes nemlig, at hvis Metis fik en søn, ville han tage Zeus' plads, som Zeus havde taget Kronos' plads og Kronos Uranus'. Zeus vælger da at sluge Metis, da han finder ud af at hun er gravid. Da han finder ud af at det er en pige, han skal have, føder han hende ud af sin pande. Hun bliver gudinde for intelligens, list, kunster og teknikker og for krig. Det er ikke den brutale krig, som Ares er gud for, men den intelligente krig.

Apollon er den dygtigste til musik. Han er gud for lys og intelligens og inspirator for oraklet i Delfi.

Hermes er ikke bare de handlendes og journalisternes gud, men også tyvenes. På sin første dag opfandt han lyren, og ved middagstid stjal han Apollons okser. Han er en charmetrold, som de andre guder ikke kan stå for. For at mildne Apollon og Zeus, da det opdages, forærer han Apollon lyren. Lyrens harmoni bliver Apollons kendemærke, hvad vi skal komme tilbage til.

Om Dionysos er der foreløbig at sige, at han er født ud af låret på Zeus. Hans moder, Semele, datter af kong Cadmos af Theben, ønskede at Zeus skulle vise sig som han var og ikke i den menneskelige skikkelse han tog. Det kunne hun ikke tåle. Zeus' lys var så kraftigt, at der gik ild i Semele. Zeus skyndte sig at flå fosteret ud af Semele og lagde det ind i sit lår og fødte senere Dionysos derfra (78).

Det er værd at bemærke, at Zeus har været gift tre gange. Hans to ægteskaber efter Hera til Themis og Metis har givet ham nogle særlige evner, der gør ham i stand til at bevare orden i kosmos – en retfærdig orden (ajustée – ordnet, justeret, retfærdig).

Hesiod fortæller os, at Metis ved mere end nogen anden gud, hun er intelligensen selv, den personificerede list. (Grækerne er ikke misogyne – gudinderne er ofte intelligente). Snart efter at hun møder Zeus bliver hun gravid – og Zeus sluger Metis. Det er herved, at han får intelligensen: Han bliver umulig at besejre, fordi han så at sige inkorporerer intelligensen (84-85). Kun en søn af Zeus og Metis ville kunne true ham og det er det, han vil forhindre. Herefter føder han Athene, gudinde for intelligens, ud af sin pande.

At Zeus er intelligent betyder, at han kan lave et retfærdigt kosmos (ajusté). At være retfærdig er at være tro mod kosmos:

Ce point est absolument crucial dans la mythologie: c'est toujours par la justice qu'on finit par gagner, parce que la justice n'est rien d'autre en son fond qu'une façon d'être fidèle à l'ordre cosmique, d'être ajusté à lui. Chaque fois qu'un être l'oublie, chaque fois qu'il va contre l'ordre, ce dernier finit par se rétablir contre lui et

par le terasser. Belle leçon de vie qui se profile déjà en filigrane : seul un ordre just est viable, l'injustice n'est jamais que provisoire (85).

Uorden, uretfærdighed, kan herefter kun være midlertidig. Det hævner sig af sig selv. Men ikke uden kamp. Og det er den retfærdige orden, Zeus må sørge for. Derfor gifter han sig med Themis, retfærdighedens gudinde. Det er med hendes kraft, at han kan sikre et kosmos, det er godt at leve i.

Zeus og Themis får først to børn: Enomie (der betyder den gode lov) og Dike (dvs. den retfærdige fordeling). Der ud over får de tre moirer (moires, latin: parques), tre gudinder, der skal fordele det gode og onde mellem mennesker. De hedder Atropos, Clotho og Lachesis. Atropos styrer hver dødeligs livslængde ved hjælp af en tråd som Clotho ruller op og Lachesis skærer over i det øjeblik hvor døden skal indtræde. Endelig får Zeus og Themis en række gudinder, hvis navne antyder hvad de står for: storheden, det gode humør, festen (86). Med Themis forstår Zeus, at man må være retfærdig, hvis man vil regere.

To cosmogoniperipetier

Den kosmologiske orden, som Zeus har fået skabt udfordres alvorligt to gange [- man kan med Aristoteles begreb tale om to peripetier, omvendinger, i skabelsesfortællingen]. De fortælles lidt forskelligt af de forskellige forfattere, men kan samles som følger.

Gaia og Tatar får et kæmpe uhyre af en søn, Typhon. Han har 100 slangehoveder og kan derfor tale med alle stemmer. Med sine 100 facetter er han tæt på at repræsentere kaos - det uskelnelige. Typhon er en trussel mod kosmos; hvis han bliver chef i universet, bliver der kaos.

Spørgsmålet, som Ferry stiller, er: Hvorfor vil Gaia føde Typhon, der kan true Zeus,

som hun har hjulpet mod Kronos til at skabe orden? Et muligt svar er, at hun er utilfreds, fordi Zeus har ladet hendes børn titanerne være fanget nede i jorden (89). Det er for Ferry ikke et tilfredsstillende svar. Langt bedre mening giver det, at Gaia føder Typhon for at give Zeus mulighed for at integrere kaoskræfterne i kaos. For at alliere kosmos og kaos.

Ifølge Hesiods lidt tamme fortælling på dette punkt, sender Zeus med hjælp fra lyn og torden Typhon ned i helvede. Appolodore beskriver i sit *Bibliothèque* (der er et resume af tekster, som vi ikke længere har adgang til) fra det II. årh. e.kr., hvordan Typhon i første omgang vinder og Olympens guder flygter til Egypten og gør sig til dyr. Zeus bliver smadret til en 'grøntsag'. Hermes får sin søn, Pan, der er hyrdegud, til at hjælpe. Med sin fløjte, syrinx (senere panfløjte) fanger Pan Typhons interesse, mens Hermes henter guderne, og moirerne (skæbnerne) narer Typhon til at spise stoffer, der neutraliserer hans kræfter. Nu kan Zeus slå ham tilbage. Typhon fældes og han begravnes under Etna. Etnas jævnlige udbrud er tegn på kaoskræfterne, alias Typhon, der viser liv (93).

Hos Nonnos i hans *Dionysiaca* fra det 5. århundrede findes en endnu mere udvidet historie, der rummer nogle nuancer omkring harmoniforestillingerne. Den begynder med, at Zeus beder kong Cadmos af Theben om at iklæde sig som hyrde og spille Pans syrinxfløjte. (Zeus har kompenseret kong Cadmos for at have taget hans søster bort, den smukke Europa, iklædt skikkelse af tyr). Han lover Cadmos Harmonia, datter af Ares og Afrodite, samt at guderne vil komme til hans bryllup. (Det er i øvrigt Cadmos der får Semele med Afrodite, Semele som Zeus får Dionysos med.) Cadmos spiller pan mens Eros spiller lyre. Her har vi en konflikt, som vi skal vende tilbage til (bl.a. i forbindelse med kong Midas), nemlig det harmoniske overfor det melodiske. Lyren kan spille flere toner på samme tid, den kan lave harmonier, og er som sådan selv kosmisk. Men pointen er den samme: Typhon forføres og nedkæmpes. I Nonnos fortælling kommer stjernebillederne også med i det, der skal skabes orden i – han insisterer på mere orden. Sejren over Typhon betyder, at vejr, uvejr og uorden (tyfon) ekspederes ned til de dødelige. [De dødelige får temps – tid og vejr]. Vejret bliver omskiftelser, så man ikke keder sig. Hermed forbliver kaos

noget, der er blandt menneskene (103).

Den anden cosmogoniperipeti består i giganternes kamp. Gaia hjælper også sine andre børn, giganterne, de blodfødte, mod guderne. Her læser Ferry Pindar og romeren Ovid fra det 1. årh. e.kr. I den voldsomme kamp mellem giganterne og guderne giver Gaia giganterne udødelighedsurter. Zeus modtræk er at plukke alle urterne, hvorved guderne kan vinde. Endnu en trussel fra kaos er overvundet (107).

Spørgsmålet, der står tilbage er, hvilken plads de dødelige har i denne verden, der er lavet til guder, og hvorfor og hvordan de er født.

Chapitre 2: Fra gudernes fødsel til menneskenes

Tre grundprincipper i den græske mytologi

La première, c'est que la vie bonne, même pour les dieux, peut se définir comme une vie en harmonie avec l'ordre cosmique. (109)

Det gode liv – såvel for guder som for mennesker – består i en harmoni med den kosmiske orden.

Denne orden kan man forbryde sig mod på flere måder. F.eks. at lyve og at begå hybris. At lyve er at holde det ikke-tilpassede frem, som om det var tilpasset (109). Også guder, der sætter sig op imod ordenen, straffes. F.eks. betyder Apollons revolte med Zeus, at han straffes med at skulle trække for en dødelig, kong Laomédon af Troja, i et år, og dermed skal leve i åndløshed.

Det andet grundprincip er hybris. Det kan oversættes med arrogance, uforskammethed, hovmod, umådehold – men er egentlig den uorden, nogen begår. For guderne er der altid noget at tilpasse, en retfærdighed der skal oprettes. Hybris er den største fejl, den største uorden. Den typiske hybris er mennesker, der gør sig til guder. Ferry bemærker, at den økologiske bevægelse i vor tid på mange måder er på linje med grækerne, når de ser med vrede på det menneskeskabte og stiller sig på naturens side (111). Hybris er

[...] une espèce de "crime contre le cosmos" lui-même. (111)

Et eksempel på hybris er Tantalus, der inviterer guderne til middag (dette er i sig selv overmål) og prøver at narre dem ved at servere sin søn Pelops. Hvorfor vil han narre dem? For at bevise, at de ikke er dødelige. Dette opdager Zeus hurtigt og han straffer. I den græske mytologi udmåler man straffen i samme medium som overtrædelsen. Tantalus sættes i Hades, hvor han altid skal være sulten. Og som yderligere straf sættes der en stor vippende sten over ham, der altid truer med at vælte ned over ham og dermed holder ham i frygt (112).

Det tredje princip hedder dike og defineres som præcis det modsatte af hybris. Dike er en overensstemmelse med den kosmiske orden (jf. det første princip om det gode liv). At leve med dikes princip kræver, at man kender sig selv og kender kosmos. At kende sig selv bliver i dag alt for ofte forstået psykologisk. Men det har intet at gøre med introspektion. Det har at gøre med at kende sine grænser (111).

Med disse tre principper begynder myterne at udsondre en filosofisk doktrin.

Le cosmos, l'ordre harmonieux, dikè, la justice, c'est-à-dire l'accord avec cet ordre cosmique, et hybris, le désaccord ou la démesure par excellence, voilà donc les trois maîtres mots du message philosophique qui commence peu à peu à se dégager de la mythologie. (112)

I dette ordensspil er det Zeus, der er ordenschef. Men hidtil har spørgsmålet om kosmos kun været fortalt fra gudernes side. Nu kommer vi til menneskets vilkår i kosmos.

Kong Midas' første hybris: guldet

Et sted at begynde er kong Midas hybris. Midas har opdraget Dionysos. Han vil fejre ham og holder en fest for ham i 10 dage og 10 nætter. Dionysos vil give ham en gave til gengæld. Midas beder om, at alt, hvad han rører ved, bliver til guld. Det opfylder Dionysos.

Men belønningen viser sig selv at være en straf for den hybris, det er at bede om dette. Alt hvad Midas rører ved bliver til guld, også mad og vin. Midas må falde på knæ og bede om at få belønningen ophævet. Omsider ophæves evnen eller straffen og Midas renses ved at bade i floden Paktolos (117).

Spørgsmålet er, hvad Midas har gjort? Det kristne svar ville være, at han har syndet med grådighed. Det er fordi den kristne tænker i essens og overflade: Midas skulle så have betragtet det overfladiske, rigdom, som det essentielle, og nu må han belæres.

Men nej, sådan tænker grækerne ikke i følge Ferry. De tænker i kosmosdimensioner. Midas' hybris består i at han truer kosmos med sin evne til at omskabe ting til guld. Hvis han gik rundt i verden, ville den dø, fordi den blev til gud (118).

Myten om kong Midas minder om en myte, der florerede i det 16. århundredes Tyskland: Frankensteinmyten. Mennesket vil give liv, det skaber et monster, der får selvstændigt liv, det frigør sig (119). Skaberevnen bliver til et tab.

Det harmoniske og lyren

Men hermed slutter historien om Midas ikke. Den involverer en anden historie med Pan (af pan kommer panik), der er halvt menneske og halvt dyr. For at forføre den unge nymfe, Syrinx gør Pan sig til en fløjte (Débussy har komponeret et stykke for fløjte, som han kalder Syrinx). Den stakkels nymfe foretrækker imidlertid selvmordet frem for forførelsen.

Pan er som Silene, Satyrerne og Dionysos ikke en "artisan d'ordre", snarere en "amateur de tous les désordres" (121).

Dionysos mener, at Pan faktisk spiller bedre end Apollon, og Apollon er ikke bange for at blive udfordret i en konkurrence. Vi har her igen konkurrencen mellem det melodiske (fløjten) og det harmoniske (lyren). Lyrens flerstemmighed gør, at den kan akkompagnere sang for grækerne (124). Udfordringen er en trussel mod harmonien, kosmos.

Midas bliver involveret som en af dommerne i konkurrencen.

Overdommeren, Tmolus, erklærer at harmonien, Apollon, vinder. Alle dommere stemte på dette, med undtagelse af én: Midas. Midas straffes for sin sammensværgelse mod kosmos ved at Zeus tildeler ham æselører med hår på. Midas ender med at dø af skam (122).

Konflikten mellem det melodiske og det harmoniske afspejler også en konflikt mellem det civiliserede (Apollon) og kaotiske, uordentlige (Dionysos) [som Nietzsche gør et stort nummer ud af i *Geburt der Tragödie* fra 1872]. Til Dionysos' fester går folk amok, kvinderne spiser dyr og mennesker rå (125).

Nogle tilsvarende udfordringer finder vi i myten om satyren Marsyas, som Pindar fortæller i det V. årh. e.kr. Den begynder med de tre gorgoner, nogle frygtelige uhyrer, der har slanger i håret. Når man kigger på dem, bliver man til sten (126). De to er udødelige, den sidste er dødelig. Hun hedder Medusa. I kamp mod Perseus river denne hovedet af Medusa, der dør. Hendes to søstre hyler. Ved denne hylen får Athene ideen til at opfinde en fløjte, en såkaldt aulos. Imidlertid er hendes ansigt så forvrænget når hun spiller den, at hun kaster den fra sig. Marsyas finder fløjten og også han tror sig nu bedre end Apollon. Igen kaldes til en konkurrence, hvor Apollon mobiliserer harmonien. Marsyas taber og som straf for udfordringen flås han levende og giver navn til en blodflod (127-129).

Lyren er Hermes' opfindelse og prototypen på et gudeinstrument. Den spilles af Apollon og ind i mellem også af Athene. Hermes opfinder den på sin første dag, hvor han også opfinder ilden. Han giver lyren til Apollon som kompensation for, at han har stjålet Apollons kvæg. Apollon bliver den gud, der artikulerer harmonien med lyren. Apollon og Zeus er på mange måder på samme side: De kæmper for orden. Apollon repræsenterer det antikaotiske, antititanske og forbindes med Delfis ornament, kend dig selv [*gnoti sauton*] (133). Musikken er metafor for kosmos. Derfor gør Dionysos' lyde ham til en til tider truende skikkelse.

I begyndelsen af *Geburt der Tragödie* taler Nietzsche om musikken som en replik på universet, som en dublet. Pan og Marsyas er repræsentanter for det dionysiske, der

truer kosmos med kaos. Nietzsche mener, at kosmos har brug for kaos, ellers forsvinder tid og historie i orden. Og det kaotiske har brug for orden ellers er de kaotiske kræfter ren og skær ødelæggelse (135-136).

I sin tidlige fase er Nietzsche meget optaget af Schopenhauers skema mellem verden som vilje og verden som repræsentation. Ordenen er en måde verden kan fremtræde på – neden under er den kaotiske vilje. Dette skema overtager Nietzsche og lægger det ned over antikken, når han skal forstå den.

Når guderne slår ned overfor menneskene markerer de deres plads. De sætter tingene tilbage på deres plads. Guderne har deres pladser – men ikke menneskene. Men, spørger Ferry (138), når det nu er mennesket, der har opfundet guderne ved at opfinde myterne, hvad vil de med dem? Det er næppe i vanvid eller for at underholde sig, at de har opfundet dem. Det er for at give mening til hvad mennesket har at gøre på jorden.

Or, la question est évidemment cruciale, car encore une fois, ce sont bien entendu des êtres humains qui ont inventé toutes ces histoires, tout ce dispositif théologique et cosmologique prodigieusement sophistiqué. Et s'ils l'ont inventé, ce n'est sûrement pas en vain, juste pour se distraire, mais pour donner du sens à l'univers qui les entoure et à la vie que nous devons y mener. Pour essayer de comprendre ce qu'ils font sur cette terre, pour tenter de cerner le sens de leur existence. (138)

For at forstå det må vi begynde med myten om Prometheus og Pandora.

Menneskets fødsel

Hesiods aldre

Hesiod skelner mellem fem aldre, hvad der svarer til fem typer af mennesker eller fem måder at leve på, mellem et liv i dike og et liv i hybris og overgange derimellem. I den første alder, guldalderen, lever mennesket i harmoni med guderne. Det er kosmos' alder. Mennesket arbejder ikke, det kender ikke til lidelse, sygdom og

aldring og de dør så let som hvis de blev taget af solen. Efter deres død bliver de dæmoner blandt menneskene (142).

I den efterfølgende sølvalder regeres menneskene af en ond race. Det sker, at hybris tager dem, og efter døden ryger de ned under jorden. I bronzealderen dør mennesker ligesom giganterne en anonym død. I den fjerde alder, heltealderen, ender heltene med at leve som i guldalderen på en ø. Det er helte som Achilleus, Herakles, Theseus, Odysseus og Jason. Det er muligt at praktisere dike og ikke blot den rå volds hybris.

I vores alder, jernalderen, og vores humanitet, ældes menneskene hurtigt og de må arbejde for at tjene til livet. Mennesket lever i begær, jalousi, hysteri, vold og hybris (145).

Men: Hvorfor nu denne overgang fra guldalder til jernalder for mennesket? Svaret er at finde i Prometheusmyten, der fortæller, at det ikke engang er menneskets egen skyld.

Prometeusmyten og Pandora

Prometeus er søn af titaneren Japet og er dermed af Kronos' generation. Prometeus betyder: Den som tænker fremad, den som er foran. Modsat Prometeus' bror, Epimeteus, der betyder: Den som forstår efter. Der ud over har de to brødre, Atlas, der som en straf bærer himlen på sit hoved og Menoities, som Zeus har slået ned med et lyn, fordi han var for arrogant og alt for modig til ikke at være farlig.

Affæren starter idet mennesket skal placeres i verden, og det skal Prometeus gøre. Placeringen er en bestemmelse af de dødeliges lod. Zeus beordrer Prometeus til at ofre en okse til guderne. Det gør Prometeus, men han gemmer det gode kød til menneskene og lægger benene pænt frem til guderne. Zeus ser hans manøvre.

Guderne har slet ikke brug for kødet. De indtager ambrosius og drikker nektar, det eneste der passer sig til guder. Guderne spiser af glæde. Mennesket spiser af

nødvendighed. I virkeligheden giver Prometheus kød til dem, der har brug for det (149).

Zeus første straf: Han tager ilden fra mennesket.

Mennesket er også det eneste væsen, der har brug for ilden. Guderne behøver ikke mad og dyrene æder det rå. Madlavning er et tegn på vanskelighed.

Zeus nøjes ikke med det, han tildeler mennesket endnu en straf: Kornet gøres besværligt at udvinde til brød.

Prometheus slår nu tilbage: Han stjæler ilden tilbage til mennesket fra Hefaistos. Ja, han nøjes ikke med det, han stjæler også kunsterne fra Athene og giver det til mennesket.

Nu straffer Zeus for tredje gang. Denne gang med at fabrikere en kvinde, den første af slagsen. Han lader Hefaistos fabrikere en kvinde af jord og vand: Pandora. Athene lærer hende at væve. Afrodite giver hende skønhed, Athene giver hende et sublimt hår og Hefaistos laver et uefterligneligt smykke til hende. Med andre ord: Pandora er uimodståelig. Hermes udstyrer hende tilmed med et hundehjerte. Det betyder: umættelighed på alle planer: Mad, sex, penge, enhver nydelse. Zeus griner: Mennesket kan intet gøre mod Pandora. Det kan ikke modstå hende og det vil føre mennesket i ulykke.

Hvordan svarer nu denne straf til overtrædelsen? Hvordan er den en straf i samme medium? Jo det er en straf i fremtrædelsens medium, ligesom Prometheus' første overtrædelse: Det, der ligner en gave, er det ikke (151).

Zeus kører gaven af på Epimeteus, Prometheus dumme bror. Prometheus havde ellers advaret Epimeteus om at han ikke måtte tage imod gaver, men han opdager det først, da det er for sent. Epimeteus forelsker sig og Pandora føder flere ødelæggende kvinder med ham som fader.

Med sig har Pandora også en æske – Pandoras æske. I den har Zeus puttet alle

plager. 10.000 plager, der skal være en gave. Dem lukker hun ud – og kun håbet bliver tilbage i æsken. Det kunne man fortolke således, at ikke engang håbet må mennesket få. For Ferry er det vigtigere, at for grækerne er håbet ikke en gave, men en plage; for at være i håbet det er at mangle, at håbe noget som man ikke er.

l'espoir, pour les Grecs, n'est pas un cadeau. C'est plutôt un malheur, une tension négative : car espérer, c'est toujours être dans le manqué, c'est désirer ce que l'on n'a pas et être, par conséquent, en quelque façon insatisfait et malheureux.
(152-153).

Pandora er umulig at undgå. Da mennesket ikke kan forudse lidelserne, kan de ikke undslå sig straffen.

Zeus fortsætter med en fjerde straf: Prometheus spændes fast til en klippe og hver dag skyder Zeus en pil igennem hans udødelige lever. Efter lang tid slippes Prometheus løs på Herakles' opfordring til Zeus – men på betingelse af, at han altid slæber rundt på en sten om halsen – det er heraf vi har nutidens smykker.

Nogle ting at notere sig.

Det er første med Pandora at mennesket får tid, forstået som aldring og sygdom. Før døde de smerteløst. Men Pandora har mennesket fået kvinder, de får børn – og kan derved se deres forgængelighed (156). Men grækerne er mindre sentimentale og mindre simple med døden end vi er.

les Grecs semblent moins sentimentaux, et peut-être un peu moins simples, pour ne pas dire simplets, que nous ne le sommes devenus aujourd'hui. (156)

For det andet: Zeus' straf betyder et fald ud af guldalderen derved at mennesket nu må arbejde for at få mad. Det må kultivere kornet.

For det tredje: Da mennesket får kvinder får det væsener, der ikke vil leve i fattigdom. Kvinden er ikke et absolut onde. Men for at få afkom må menneskene indlade sig med disse umættelige væsener.

Selvfølgelig er Hesiod ikke så misogyn, som han læses på de amerikanske universiteter, bemærker Ferry (158). Det handler om at forklare hvordan liv efter liv fortsætter med lidelse, aldring, sygdom og død.

Og endeligt, og måske vigtigste: Græsk mytologi lover ikke evigt liv eller paradys sådan som de store religioner. Udødelighed kan man kun nærme sig ved at blive en stor helt. Det gode liv handler ikke om udødelighed men om at leve i overensstemmelse med kosmos. Med Odysseus forstår vi, at det at være en helt er større end udødelighed (158)

Et spørgsmål hænger og svæver: Hvorfor skal mennesket straffes for Prometheus' hybris? Det har Platon en mening om. Ferry læser dialogen Protagoras: Prometheus har ikke blot stjålet ilden fra Hefaistos, han har også stjålet kunst og teknik fra Athene og givet det til menneskene. Således udgør mennesket nu en trussel for at blive mere mægtige end guderne. Derfor må livet besværliggøres for dem (160).

Platon fortæller også om indretningen af jorden. Zeus satte Epimeteus og Prometheus til at indrette verden for dyrene og menneskene. Epimeteus er nok dum, men ikke så dum endda. Han tager sig af dyrene og indretter – hvad vi i dag ville kalde – et økosystem, hvor alt har sin plads. Alle dyr har en chance – nogle får vinger, andre får hurtighed. Der er sådan set tænkt på alt ... med undtagelse af mennesket. Da Prometheus skal til at indrette menneskets verden ser han, at det i Epimeteus indretning står fuldstændigt nøgent i kosmos. Prometheus stjæler ilden og kunsterne for at hjælpe mennesket (162). Mennesket er med disse kunster det eneste væsen, der kan fabrikere det tekniske. Men på den måde er mennesket også en slags skaber. Det opfinder blandt andet lyde, der giver mening, altså sprog. Men som kreative er de en trussel.

Hybris er altid en trussel for mennesket. Og det er mytens ærinde at lære mennesket, at det på trods af Prometheus' gaver ikke må betragte sig selv som guder.

C'est donc une espèce prodigieusement dangereuse et inquiétante pour le cosmos

que Prométhée vient de fabriquer sans l'accord de Zeus : on comprend par conséquent fort bien pourquoi ce dernier lui en veut, pourquoi il juge les ruses de Prométhée détestables et inconsidérées, pourquoi aussi il envisage non seulement de punir ce fils de Titan mais aussi, avec lui, les hommes afin, justement, de les remettre eux aussi à leur place et de les inviter à ne jamais céder à l'hybris. (163)

Der er også temaet for Aischylos' tragedie, Prometheus: Zeus frygter – som nu økologerne – at være den eneste, der kan se, at der må begrænsninger til (164).

Ferry mener, at grækerne har haft en forudseenhed, som vi først virkelig har indset i det 20. århundrede med bekymringen om det tekniske menneske. Særligt tydeligt skærer Heidegger denne bekymring ud, hvad Ferry gør en del ud af i første bind af *Apprendre à vivre*. Det er allerede Picco de Mirandola (Pic de Mirandales), Kants, Rousseaus og Sartres bekymring, der udtrykkes i myten om Prometheus, nemlig at mennesket er i stand til at skabe og opfinde uden grænser, at fabrikere maskiner og artefakter så det en dag er i stand til at løsrive sig fra kosmos' love:

L'homme prométhéen, c'est déjà l'homme de la technique, celui qui est capable de créer, d'inventer sans cesse, de fabriquer des machines et des artifices susceptibles un jour de s'affranchir de toutes les lois du cosmos. C'est cela, très exactement, que Prométhée lui donne en déroabnt le "genie des arts", c'est-à-dire la faculté d'utiliser, voire d'inventer toutes sortes de techniques. Agriculture, arithmétique, langage, astronomie : tout lui sera bon pour sortir de sa condition, pour s'élever avec arrogance au-dessus des êtres de nature et pour troubler ainsi l'ordre cosmique tout neuf que Zeus a si péniblement réussi à construire ! (166)

Destruktion og genfødsel af menneskeheden

Også den græske mytologi har en variant af det, de kristne kender som Noahs ark. Den hedder Dekalions ark. Da mennesket i for høj grad lader sig gribe af hybris og i for lille grad lever i dike, udtænker Zeus en plan: Han vil destruere hele menneskeheden på nær to. Han finder to individer, der lever i dike, to retfærdige (justes), nemlig Dekalion og Pyrrha. Dekalion er søn af Prometheus og Hesione,

sidstnævnte er datter af Okeanos. Pyrrha er datter af Epimeteus og Pandora. Det er særligt Ovid, der fortæller myten i begyndelsen af Metamorfose, men fortællingen findes også hos Hesiod og Aischylos.

Zeus iklæder sig menneskeskikkelse for incognito at se, hvorledes det står til i menneskets verden. Han ankommer til i Arcadia hos Tyranen Lycaon. Her røber han, at en gud er på jorden blandt folket. Lycaont slår en latter op, og han beslutter sig for at teste Zeus på samme måde som Tantalus gjorde det: Han lader en fange slagte og tilbereder ham for at se, om Zeus opdager, at han får serveret et menneske. Det var en fatal fejl. Zeus vil straffe menneskene. Han overvejer at bruge lynet til at ødelægge menneskeheden, men han risikerer at smadre hele universet. Altså må han bruge vand. Han vil oversvømme hele jorden.

Guderne har delte meninger om det nu er godt at udrydde mennesket helt. Hvem skal ellers tænke på guderne, hvis ikke mennesket er der? (171).

Vi rører imidlertid her ved et andet tema i mytologien: Hvis ordenen var perfekt og uforstyrrelig, ville tiden stoppe. Der er ikke liv uden død og ingen historie uden generationsfølger, intet kosmos uden et minimum af kaos (171-172). Altså vælger Zeus at lade to mennesker, Dekalion og Pyrrha overleve.

Jorden oversvømmes og Dekalion og Pyrrha sejler af sted i deres ark. På ny fødes mennesket. Det bebor jorden på en ikke-pandorisk måde: alene og fortabt i det store univers. Efter 9 dage støder de ind i bjerget Mont Parnasse og går i land. Her møder de gudinden Themis, der taler til dem i gåder: Fjern jer fra templet, dæk jeres ansigt, løsn jeres bælte og tøj og kast jeres mormors knogler på ryggen. Dekalion og Pyrrha fortolker det sådan, at de skal have ydmyghed og ofre og at de skal kaste sten (Pyrrhas bedstemor er Gaia, hendes knogler må være sten) op på ryggen. Og vupti ud af stenene kommer der mennesker (173). Derefter kravler dyrene op af havet, da det trækker sig tilbage.

Hermed er skabelsen af kosmos med mennesket fuldendt og mytologiens og filosofiens spørgsmål kan stilles: Hvad er det gode liv for mennesket?

Det, der tæller for en humanisme er ikke gudernes syn på kosmos, men menneskets forholden sig til dette kosmos. For grækerne handler det om at finde sin plads - det viser Odysseusmyten tydeligst. Men kosmoshyptosen som menneskets udgangspunkt for livsvisdom synes mere end nogensinde aktuel for os nu. Det er derfor Odysseusmyten taler til os.

L'idée par conséquent, que la sagesse consisterait à accepter l'hypothèse d'un ordre cosmique au sein duquel vivraient pour un temps des mortels est plus contemporaine que jamais. Voilà aussi pourquoi le voyage d'Ulysse, qui passant clairement du point de vue des dieux à celui des simples mortels, décrit la façon dont un être humain particulier peut et doit trouver sa place dans le cosmos pour parvenir à l'avie bonne, nous parle encore aujourd'hui. (175)

Chapitre 3: Odyseeus visdom

- eller generobringen af den tabte harmoni.

Ifølge Homer har Odysseus været i krig i Troja i ti år og hans hjemrejse tager også cirka ti år. (For anledningen til krigen, se indledningen.). Den trussel, som Odysseus er udsat for handler om, at han risikerer aldrig at komme tilbage til initialtilstanden igen, og det betyder at han risikerer aldrig at finde sin autentiske eksistens igen (177).

Odysseus er den første repræsentant for en verdslig åndelighed i den vestlige tanke. Hændelserne (der er peripetier) på Odysseus færd må forstås indenfor rammen af teogoni-cosmogonien for at give mening, dvs. man kan ikke forstå det som simpel hjemmelængsel (nostalgi), men må forstå det som en kosmisk uorden i et menneske. (For drøftelser om nostalgi se sidst i dette kapitel).

[...] l'émergence, avec la théogonie et la cosmogonie, d'une sagesse cosmique,

d'une nouvelle et passionnante définition de la vie bonne pour les mortels, d'une "spiritualité laïque" dont Ulysse est peut-être bien le premier représentant dans l'histoire de la pensée occidentale. Si la vie bonne, pour ceux qui vont mourir, est la vie en harmonie avec l'ordre cosmique, alors, Ulysse est l'archétype de l'homme authentique, du sage qui sait à la fois ce qu'il veut et où qu'il va. (177)

Odysseus er den første vise i den forstand, at han har indsigt i denne orden og det betyder, at han ved, hvad han vil og hvor han skal hen – nemlig hjem, i forstanden orden.

Filosofiske pointer i Odyseen

Rejsen er som theogonien en kamp fra kaos til kosmos

I besejringen af Troja går grækerne helt amok og begår hybris. De finder glæde i at massakrere, torturere, voldtage og ødelægge alt smukt og helligt. Ajax, en af de store krigshelte, voldtager Cassandra i et tempel for Athene (179). Zeus' svar på grækernes hybris er i første omgang, at han sender storm.

Kassandra har den evne at kunne forudsige fremtiden. Den har hun fået af Apollon, der blev forelsket i hende. For at vinde Cassandra gav Apollon hende evnen til at forudsige. Men senere trækker Cassandra sig og for at hævne sig sørger Apollon for, at ingen vil tro Kassandras forudsigelser. Således også, da hun advarer trojanerne om ikke at tage imod den store træhest (den trojanske hest), som Odysseus har udtænkt (179-180).

Med grækernes hybris i Troja eksisterer der fem former for kaos: kaos omkring stridens æble, krigen frem for freden, plyndringen af Troja, stormen og uenigheden mellem generalerne (Agamemnon og Menelaos, kongen af Troja, der blev bedraget af Helene) (180). Ud over stormen er der Poseidon, der kommer til at forhindre Odysseus i at komme hjem, fordi han blænder Poseidons søn, kyklopen Polyfem. Endelig eksisterer der en sjette form for kaos som Homer gør en del ud af, nemlig det rod der finder sted i Odysseus palads i Itaka, hvor bejlerne til Penelope har

indtaget hjemmet og æder og drikker rigdommene op (181). Oikos(hjemmet som hus) er også i kaos. Bejlerne er en slags tyfoner i Odysseus oikos. I sit oikos er Odysseus som en, der skal reetablere kosmos, orden. Derfor kan Zeus genkende sig selv i Odysseus ordensprojekt (182).

De to farer: Ikke længere være menneske (udødelighed) og ikke længere være i verden (at glemme Itaka og opgive rejsen)

Odysseus siger som bekendt nej til Calypsos tilbud om at blive udødelig og få evig ungdom for at tage hjem. Hvorfor er det så vigtigt at være hjemme? Det er for det første vigtigt at være blandt sine egne, fordi det kun er iblandt mennesker, at mennesket et menneske (183). For det andet sætter selv rejsen det i centrum, at det kosmologisk set er vigtigt at være i sit eget element, at være et menneske i sin familie i sin by.

Men at vide at finde og at kunne finde sin plads i kosmos er ikke bare noget man er født med. Det er en visdom, som Odysseus har erhvervet sig. Hvordan? Ja, blandt andet på rejsen. At finde sin plads i kosmos kræver kendskab til de andre. At erhverve sig visdom gør man ved at bruge tid på de andre, nogle gange bekæmpe dem, andre gange elske dem ... at civilisere sig (183-184).

Kendskab til det gode liv indbefatter en metafysisk dimension, herunder et syn på døden. Død er tab af identitet, dvs. man bliver anonym. Døden er en depersonalisering. Men hvad vil det da sige at være i live? At være i live vil sige at have en identitet, og det vil sige tre ting: 1) at have et tilhørsforhold, et fællesskab (derfor er landsforvisning lige så slemt som dødsdom), 2) at have en erindring (derfor er glemslen en død), 3) at acceptere sin endelighed (ellers er man i hybris, i galskab). Odysseus er arketypen på denne antikke visdom (184-185). Poseidons forsøg på at holde Odysseus fra at komme hjem er en afholden ham fra selve livets mening. Der er ikke tale om en western eller en krimi, fordi det ikke bare handler om retfærdighed. Det handler om mening.

Det paradoksale er, at hvis Odysseus havde accepteret Calypsos tilbud, så ville han

have mistet sin identitet, dvs. så ville han være død. Han ville ikke længere være Penelopes mand, kongen af Itaka, Laërtes søn. At leve et lykkeligt liv kræver et tilhørsforhold til verden, til menneskeheden, til kosmos og til endeligheden.

Voilà pourquoi ce qui menace Ulysse, tout au long de son périple, c'est de perdre les deux éléments constitutifs d'une vie réussie : l'appartenance au monde et l'appartenance à l'humanité, au cosmos et à la finitude. (186)

Odysseus er hele tiden truet af glemslen: hos lotofagerne, da han passerer sirenerne, af den magiske Kirke, af Calypso. Truslerne mod Odysseus er glemslen og udødelighedens dehumanisering.

Meningen med Odysseusmyten har intet at gøre med reel geografi. Det er en imaginær, filosofisk rejse, der handler om Weltfremdheit (187). Weltfremdheit er en trussel om inautenticitet, dvs. om dekosmificering af mennesket (188).

Odysseus rejse

Homer fortæller ikke rejsen kronologisk, men fortæller i en form, der nu om dage i filmsproget kaldes flash back. Den begynder med Odysseus hos Calypso. Zeus beordrer Calypso til at lade Zeus rejse. Hun strider ikke imod, men lokker Odysseus med udødelighed og evig ungdom. Odysseus vælger trods alt at rejse, men det bliver ikke let. Da Odysseus har blændet Poseidons søn, kyclopen Polyfem, salter Poseidon havet til. Havgudinden Ino kommer ham til undsætning. Hun udstyrer ham med et hvidt klæde, som han kan dykke med. Han dykker og kommer til en ø, beboet af pheaciennerne, der regeres af kong Alcinoos og dronning Arete. Det er kongeparrets smukke sekstenårige datter, Nausica, der finder Odysseus. Det er Athene, der sørger for, at Nausica ikke skræmmes af Odysseus forfærdelige fremtræden, men at han tværtimod for hende kan fremstå, som han er. Alcinoos kan også se Odysseus storhed og tilbyder ham ligefrem sin datter. Men igen afslår Odysseus fristelsen for at blive glemt (188-191).

Alcinoos holder en fest for den fremmede. Her kommer en aede og fortæller om Trojakrigen. Odysseus kan ikke holde tårerne tilbage. Han giver sig til kende, og nu

vil Alcinoos at Odysseus skal fortælle om Trojakrigen. Det er her flash back-serien begynder.

Odysseen kan deles op i 11 episoder mellem trojakrigen og ankomsten til pheaciennerne. Odysseus rejser med sit mandskab af krigere, der omkommer undervejs.

På vejen fra Troja ankommer Odysseus og hans mænd til circonernes land - et land af krigere. Grækerne ødelægger dem og skåner kun Apollonpræsten Maron. Men med hjælp smadrer Ciconerne grækerne om natten og de drager i flugt fra krig ud i kaos. Med sig har Odysseus en mængde god vin, som han har fået af Maron (jf. pkt.3). Endnu er der intet magisk over fortællingen, men det stopper her (192).

Odysseus og hans mænd ankommer til en ø, hvor lotofagerne bor. De er ikke mennesker. Her ser alle glade og lykkelige ud. De spiser kun lotoblomst. Dette er en fristelse, som tre af Odysseus mænd ikke kan stå for. Efter at have spist blomsten smiler de hele tiden, lever i nuet og vil ikke hjem. De glemmer deres hjem og kan derved blive glemt (193-194). [Loto må have en forbindelse til lotto. I Blinkenbergs franskordbog oversættes loto med lotteri og lotto.]

Odysseus og hans mænd ankommer til de runde øjnes ø, kykloperne. Kykloperne er heller ikke mennesker. De kultiverer ikke og er lykkelige. De er ikke guder, men de er beskyttet af guderne. Det er generelt kendetegnende for Odysseus rejse efter circonerne, at han møder mellemting mellem mennesker og lykkelige (195). I den forstand er Odysseus rejse ikke en rejse der udvider synet på de mennesker, der lever på jorden.

Odysseus og hans mænd går ind i en hule, der viser sig at være kyklopen Polyfems hule. Han er ikke hjemme, men hulen er fuld af mad: ost og lam og mælk og alt muligt. De æder sig mætte og mændene vil af sted. Men Odysseus er for nysgerrig. Han vil vide, hvem de har spist hos, så han beordrer dem til at blive. Hulens beboer viser sig at være et monster. Han kommer hjem og spørger hvem de er og hvor de kommer fra. Hermed forbryder han sig mod en grundlæggende græsk lov, nemlig at

give brød og respektere guderne før man stiller nogen spørgsmål til fremmede (197). Kyklopen er fuldstændig ligeglad, han kvaser og spiser nogle af Odysseus mænd og lukker Odysseus inde i hulen. Odysseus er presset. Han tilbyder Polyfem sin gode vin fra Maron (jf. pkt.1). Kyklopen har aldrig drukket noget så dejligt. Han spørger Odysseus, hvem han er, og han svarer "Ingen" (på græsk: outis, der evokerer metis, fælde, jf. gudinden). (199). Kyklopen drikker videre og falder om. Odysseus varmer en stav op i ilden og sammen med sine mænd stikker han den i kyklopens ene øje. Polyfem vælter skrigende ud af hulen og Odysseus og hans mænd kan nu komme af sted.

De andre kykloper vil hjælpe Polyfem og spørger ham: Af hvem er du såret? Polyfem svarer: Af ingen. De svarer tilbage: Hvis du er såret af ingen kan vi ikke hjælpe dig.

Men i flugten kan Odysseus ikke dy sig for at afsløre sit navn. Og Polyfem beder nu sin far, Poseidon om hjælp. Herefter skaber Poseidon problemer for Odysseus.

Odysseus og hans mænd ankommer hos vindens gud, Eole, der tager godt imod ham. Han forærer Odysseus en lædertaske med de gode vinde. Odysseus drager hjem, og da han kan se Itaka åbner han tasken. Herved forsvinder de gode vinde, og Odysseus får igen modvind og bringes væk (201). Hvordan kan Odysseus begå sådan en dumhed? Det er fordi han har sovet, og at sove er en slags glemsel (202).

Odysseus og hans mænd ankommer til lestrygonernes land. Her bor giganter. Odysseus sender tre spejdere ind og en lille pige, kongedatteren Antiphates, der er lige så stor som et bjerg, smadrer de tre spejdere. Derefter smadrer hun Odysseus flåde på nær Odysseus båd med mænd, som undslipper (202-203).

Odysseus og hans mænd ankommer til ø med løver og ulve, der har menneskeblikke. Det viser sig, at her bor Kirke, en heks (magicienne), tante til Medea. Hun inviterer mændene ind. Hun giver dem brød og drikke, hvorefter de bliver til grise. Nu kan de se, at ulvene og løverne i virkeligheden er mennesker. Heldigvis har en af Odysseus mænd, Eurylok, afslået tilbuddet og han løber ud og advarer Odysseus. Zeus sender Hermes til Odysseus med en modgift, så han kan

modstå Kirkes trylledrik. Odysseus møder hende og beder hende om at rehumanisere hans mænd. Hun er ikke uvillig, hvis han til gengæld vil gå i seng med hende. Det accepterer han, hvis hun sværger ved Styx, at hun aldrig igen vil give ham noget at spise og drikke. Odysseus bliver et år i Kirkes arme - endnu en fristelse til glemsel. Herefter får Odysseus mænd nok og redder Odysseus ud af velbehaget (205).

Kirke lader Odysseus gå og han må nu åbne porten til Hades for at spørge Tiresias, hvordan han finder hjem. Herefter følger Odysseus berømte ophold i Hades, som man også kalder "Nekyia". Det er en forfærdelig oplevelse for Odysseus. Stemmerne er anonyme som en larm. Han forsøger at omfavne sin mor, Anticlee, men han omfavner blot et tomrum. Han møder Achilleus (der modsat Odysseus døde ung), som bekender til Odysseus at han foretrækker at være en levende slave frem for at være en helt i Hades (205).

Odysseus og hans mænd sejler forbi fuglekvinderne, sirenerne (og ikke fiskekvinder, som man ofte udlægger det). Odysseus ved, at deres forførende sang er en fare, så han stopper på forhånd sine mænds øre til med voks. Hvis man hører sangen vil man få lyst til at sejle ind til øen, støde på skærene og synke. Men selv er Odysseus for nysgerrig (som med Polyfem og med Kirke). Han vil vide, hvordan deres sang lyder. Så han beordrer sine mænd til at binde ham til masten for at han ikke skal blive forført (206). Odysseus er den eneste levende der kender sirenerne sang og en af de eneste, der har besøgt Hades.

Efter at komme op fra Hades er Odysseus på et kort besøg hos Kirke og herefter tager han af sted på havet med sine mænd. Her kommer han til de to plankter, to feminine monstre, de bevægelige klipper Charybdes og Scylla, som smadrer bådene. Hvis man vil undgå den ene, ryger man i den anden. Heraf udtrykket "at falde fra Charybdes til Scylla". Scylla tager seks af Odysseus mænd og Odysseus forstår, at han måske ikke kommer hjem med mænd (207).

Herefter kommer Odysseus til øen hvor guden og solen, Helios, bor. Helios ser alt. Han har lige så mange okser som der er dage i året, og der er en kosmisk orden i

det. Derfor må de ikke røre okserne. Men Odysseus mænd slagter alligevel en okse. Zeus straffer med en storm hvorunder de sidste af Odysseus mænd dør (207-208).

Odysseus ankommer alene til Calypso, den bedårende nymfe, der holder ham fanget i flere år.

Herefter ankommer Odysseus via sit dyk i det tilsaltede hav til phæaciennerne hvor han fortæller hele historien.

Fra phæaciennerne hjælper Athene Odysseus hjem til Itaka, hvor han smadrer bejlerne, og genfinder sin søn, sin kone og sin far og skaber orden i sit hus og sit kongerige (208).

Nostalgi i Odyseen

Kan man tale om at Odysseus er nostalgisk siden han søger hjem?

På sin vis kan man godt, men det kræver en præcision. Nostalgi kommer af nostos, der kommer af nesthai: at komme hjem. Nestor er den, der kommer hjem med sejr. Algos betyder lidelse. Nostalgi er altså en lidelse ved ikke at være hjemme.

Men nostalgi optræder først i 1678, hvor en schweizisk læge opfinder det til at oversætte det tyske ord Heimweh, der kommer på mode i det 19. århundrede. Hjemve er ubehaget ved det land man er i (mal du pays). Det er det, der oversættes til nostalgi.

At grækerne ikke har haft begrebet umuliggør imidlertid ikke, at vi ikke kan tale om at Odysseus er nostalgisk. Det er dog i en særlig betydning. Ferry skelner mellem tre former for nostalgi. For det første den sentimentale nostalgi, der sørger over den tabte lykke, familien, barndommens ferier eller den tabte kærlighed (209). For det andet den historisk-politiske nostalgi som forskellige nationers "restauration" er præget af: en overbevisning om at det var bedre førhen (209). For det tredje en kosmologisk nostalgi (210). Den består i at noget er ude af orden i naturen, i kosmos, og at det er selve kraften til bevægelse. Physis archè kineseos, siger

Aristoteles, naturen er bevægelsens princip, naturen går forud for bevægelsen.

Det er i den tredje forstand at Odysseus er nostalgisk. Han er kosmologisk nostalgisk. Hvad bevæger Odysseus? Det er ikke kærligheden til Telemakos, som han aldrig har set, og heller ikke til Penelope, som han nærmest har glemt idet han ligger i andre kvinders arme. Men hvorfor så denne vilje til hjem? Svaret er: For at leve bedre (210).

Odysseus forførelseskraft

Den visdom, som Odysseus besidder (kendskabet til kosmos som en vilje til hjem) er en erfaring, der virker forførende. Odysseus har i kraft af sin nysgerrighed (f.eks. hos Polyfem, Kirke og sirenerne) erhvervet sig meget viden og erfaring – og derfor har han meget at fortælle. Han har med Kants udtryk en udvidet bevidsthed (pensée élargie). Det betyder to ting: Han kan fortælle meget og han er solid (211).

Ferry træder et øjeblik ud af fortællingen om Odysseus for at forklare om dette visdomsideal, som Odysseus inkarnerer (212). I et interview med en brasiliansk journalist talte Ferry om den udvidede bevidsthed hos Victor Hugo og Odysseus. Journalisten peger ned på stranden og stiller ham to spørgsmål: Hvorfor skulle disse ubekymrede, muskuløse, solbrændte mænd dér på Copacabana, der lever deres liv som en leg – hvorfor skulle de ændre på deres behagelige liv? Og – hvad Ferry har noget sværere ved at svare på – hvordan pokker skulle man få dem overtalt til at gå fra stranden og ind og læse Odysseen? Ferry tænker sig om, han tænker hvad Hugo og Odysseus ville have svaret. Han svarer:

aucune femme ne peut vivre bien longtemps avec un enfant gâté, qui ne connaît rien, qui n'a rien à raconter. (212).

Ingen kvinde kan leve særligt længe med et forkælet barn, der ikke ved noget og ikke har noget at fortælle.

Jovist, hvis han er ung og smuk kan han forføre en nymfe, som Odysseus' krigere kan. Men med gudinde som Kirke eller Calypso eller en klog kvinde (femme de tête)

som Penelope går den ikke. Det er også derfor Odysseus kan fortrænge bejlerne. Der udgår en forførelse fra det fuldbragte menneske, fra hans rejse, fra hans prøver, fra det han har kunnet gøre. Odysseus har valgt at være dødelig – selv lige efter at han har set døden og kommer til Calypso – han har valgt at ældes. Og det er i det, at et menneske er singulært (modsat anonymt) at det er forførende (212).

Chapitre 4: Hybris: Kosmos truet af retur til kaos

- eller hvordan manglen på visdom binder de dødelige sammen

Fra oraklet i Delfitemplet er særligt to livsråd blevet stående: "Kend dig selv" og "ikke for meget". Disse har været genstand for kristen fortolkning, og forstås og udlægges i dag ofte ud fra en borgerlig psykologi, som man må advare imod. Nutidens psykologisering af mytologien forstår ikke myten, fordi den ikke forstår den i sin græske kontekst.

Det berømte "kend dig selv" er indskrevet i anamnetisk kontekst, dvs. forudsætning for at man kan kende sig selv er, at man i en eller anden forstand allerede gør det. Hos Platon møder vi den argumentation, at for at Sokrates kan søge sandheden, må han allerede have et sandt kriterium at skelne det sande fra det falske med. Han må altså i en eller anden forstand allerede kende sandheden. Erkendelsen er derfor en genkendelse, anamnese (215).

Hybris er arketyper på visdomsmangel. Den, der ikke "kender sig selv" og "gør for meget" sættes på plads i den græske mytologi. Og gerne efter et skema: 1. overtrædelsen, 2. tilbagebombningen, 3. den rensede orden, hvor den overtrædende straffes (219).

Den første, der blev straffet for at bringe uorden med hybris var Prometheus, der stjal kunstnerne (arts et techniques) fra Athene og ilden fra Hefaistos. Et dyr kan ikke begå hybris, fordi det er fanget i sin bestemmelse. Men mennesket har netop ikke noget – det har hverken pels som bjørnen, skjold som skildpadden, hurtighed som haren, klør som ørnen eller tænder som løven. Det er på den ene side nøgent. Og på

den anden side er det frit. Mennesket kan potentielt alt, fordi det ikke er bestemt med en egenskab. Og det er denne frihed, der både er betingelsen for fejltagelsen og for hybris. En tanke som humanismen senere tager op (216-217).

Hybris er ikke bare storhedsvanvid. Det er en ordenstrussel. Idet mennesket kan lave om på jorden kan det true ordenen. Det kræver omsorg for jorden at være et godt menneske. Dette er også indbygget i de store religioner, men, mener Ferry, disse adskiller sig fra den græske mytologi, ved at fejlene først og fremmest er personlige (218 note 38). I den græske mytologi er det menneskeheden der er fri og fejlagtig.

Der er adskillige eksempler på, at et menneske bruger denne frihed til gøre noget, der truer ordenen, og derefter straffes, hvorefter ordenen genoprettes. Ixion, der går i seng med en kopi af Hera og derved bliver sendt i Tartar (219); Salmones, der giver sig ud for Zeus, hvorefter hans by destrueres (220); Niobe (søn af Tantalus, som også var fuld af hybris), der lader en kult tilbede sig og modtage ofringer tiltænkt Leto (Apollon og Artemis' mor) og praler med at have flere børn - hendes børn dræbes med pile og hun bliver selv til sten; Phaeton, Otos, Elphate og Bellerophon er andre eksempler og Cassiopeia, der straffes for at kalde sig og sin datter smukkere end Poseidons døtre Nereiderne (221). Mange af disse myter fortælles i dag fejlagtigt ud fra en kristen eller borgerlig psykologisk ramme.

At narre døden-hybris

En helt klassisk form for hybris - for at fornægte ordenen og forsøge at omgå den - består i at undslå døden. Asklepios (latin: Esculape), lægekunstens grundlægger, og Sisyfos er to klassiske eksempler herpå.

Asklepios

Asklepios er en af de mange, der er børn af en gud og et menneske: Apollon og Corinis. Det giver Ferry anledning til at overveje, hvorfor guderne bliver forelskede i mennesker. Er det fordi de er smukkere end guderne? Ingenlunde. Det

er fordi deres skønhed er efemer. Denne forbigangne, skrøbelige skønhed tiltrækker guderne (223-224).

Corinis lægger sig i med Apollon og bliver gravid, men har imidlertid den frækhed at foretrække en dødelig, Ischys, som hun gifter sig med. Apollon sender en hvid fugl (corneille) til at overvåge dem og denne vender tilbage og fortæller om at han har set de elskende. Apollon bliver rasende og gør budbringeren, der har bragt ham så smertefuld viden, sort. Og han dræber både Coronis og Ischys med sine pile. Ifølge græske tradition skal man brænde liget op efter at have lagt sølvstykker på øjnene af de døde. Men idet Coronis brænder går det op for Apollon, at hun er gravid. Han hiver sit foster ud af Coronis. Det bliver kentaueren Chiron, søn af Kronos, der bliver sat til at opdrage dette foster, Asklepios, og oplære det. Chiron har allerede opdraget både Achilleus og Jason.

Hermed er der en vis lighed mellem Asklepios og Dionysos, der først blev flået ud af sin mor (Semele) og siden født ud af låret på Zeus: Deres fødsel er en andenfødsel, en renæssance.

Asklepios har sin lægekunst fra sin far Apollon, der også er lægegud - hvad Asklepios senere bliver. Asklepios er imidlertid ikke bare læge, han er livreddende. Da Perseus dræber Medusa, står der to kilder ud af hendes krop. En dræbende, sort kilde. Og en livgivende kilde. Det er sidstnævnte, som Asklepios anvender til at redde menneskeliv og give liv til døde. Vi har her en tidlig version af Frankensteinmyten.

Det bekymrer Zeus. Hvis mennesker ikke længere dør vil der ikke være plads til dem på jorden og familieforholdene vil blive omstyrtet; børnene bliver lige med de voksne (227). Zeus ødelægger i første omgang Asklepios, og det gør Apollon vred. Så vred, at han dræber kyklopernes børn (som Zeus står godt med, efter at kykloperne har givet Zeus lyn og torden). Zeus beslutter at spærre Apollon inde i Tartar, ligesom titanerne, men hans mor, Leto får formildnet Zeus - han skal i stedet trække et år som hyrde (228).

Zeus vil imidlertid gerne prise Asklepios for hans bedrifter og gør ham til Gud for

lægerne. Guddommeliggørelse hedder på græsk apoteose – apo: henimod, teos: gud [jf. apotek]. Asklepios bliver en gud med slanger (228). Og det er der flere forklaringer på – ligesom der er forvirring i symbolerne.

Det symbol, som de amerikanske læger anvender, må være kommet i stand ved en forvirring, for det kommer fra Hermes og ikke fra Asklepios. Det er Hermes, der ser to slanger slås (eller elske) og sætter et scepter ind imellem dem og ovenpå sætter sine vinger. Dette scepter af guld har han fra Apollon, som har byttet det med Hermes' fløjte, som Hermes opfandt efter at have opfundet lyren. Det er i dag blevet ombyttet med det symbol, som stammer fra Asklepios med slangerne, som de europæiske læger anvender (229-230).

Og hvorfor slanger? En myte fortæller, at Asklepios trampede en slange til døde og med det samme kom en ny slange med en urt i munden – og at han heraf fik sin idé til at ville helbrede. En anden myte fortæller at Asklepios fik idéen fra slangens skiften ham, hvorved slangen får nyt liv. Under alle omstændigheder afbildes han med slangen. En tredje variant udspringer heraf, nemlig apotekernes symbol, hvor Hygia, en af Asklepios døtre, optræder (heraf hygiejne). Hippokrates, den største græske læge, hævdede i øvrigt at være nedstammet fra Asklepios. (231).

Sisyfos

Sisyfos hybris har ikke med videnskaben at gøre, men med listens kunst. Han forsøger i flere omgange at unddrage sig døden. Igen: Camus' fremstilling af menneskelivets absurditet igennem Sisyfos har intet at gøre med den græske mening med den straf, der endeligt tilfalder Sisyfos (232).

Igen er det forholdet mellem en gud og en smuk dødelig, der er mytens udspring. Zeus borttager Egine, datter af floden Asopos, der er en perifer gud. Asopos kan ikke finde hende og Sisyfos tilbyder at sige, hvem der har taget hende, hvis han vil hjælpe ham. Sisyfos er grundlægger af Korint og byen har brug for vand. Hvis Asopos vil lægge vejen igennem byen, vil Sisyfos hjælpe ham. Det gør Asopos, men hermed har Sisyfos viklet sig ind i noget, han måske ikke skulle.

Ifølge den version af myten, som Pherecyde fortæller, sender Zeus nu Tanatos [jf. Freud: dødsdrift], der skal følge Sisyfos ned i helvede. Sisyfos laver imidlertid en fælde, som han falder i, han fanger ham og binder ham og gemmer ham i et skab.

Hvis mennesker kan undslå sig døden opstår der imidlertid kamp mellem guderne og dermed kaos. For det første fordi Hades ikke bliver rigere og rigere, fordi han ikke bliver ved med at få nye døde. For det andet er Ares interesseret i at mennesker skal dø – hvad ville krig være, hvis ikke man kunne dø? (234)

Sisyfos må altså dø. Men inden han bliver sendt i Hades udfører han sit andet kneb. Han siger til sin charmerende hustru, Méropé, at hun ikke skal brænde ham efter hans død, sådan som traditionen foreskriver, og det lover hun. Og overholder sit løfte. Da Sisyfos kommer i Hades, fortæller han til denne, at han har haft en så forfærdelig hustru, at han må gøre noget ved det. En overrasket Hades giver Sisyfos lov til at stige op på jorden og gøre hvad han skal gøre, hvis blot han kommer tilbage umiddelbart efter. Sisyfos tager naturligvis direkte hjem til sin kone. Han lever lykkeligt med hende, de får adskillige børn og Sisyfos dør gammel. Men da han dør igen og kommer i Hades får han en straf: Han skal dag ud og dag ind trille en sten op ad et bjerg, og når den når toppen vil den trille ned, og han må begynde forfra.

Hvorledes har denne straf nu noget med overtrædelsen at gøre? Jo, derved, at den afspejler menneskelivet: I menneskelivet er intet uendeligt. Alting har en begyndelse og en slutning og må begynde forfra. Og det var netop livets slutning, som Sisyfos ikke ville acceptere (235).

Mislykkede og vellykkede opstandelser

Med alle dødelige gælder, at deres opstandelse fra Hades ikke er nogen succes. En enkelt undtagelse er dog Acleste, som sendes tilbage af Persephone. Grunden er den, at hun har accepteret at dø i stedet for sin mand, Admète, og det får Persephone ondt af. Ellers er det en brud på en orden at lade mennesket leve videre:

At mennesket skal dø er i tingenes orden. Og at mennesket forsøger at bryde det udgør en trussel mod denne orden (235-236).

Orpheus og Euridike

Orpheusmyten fortælles ikke af grækerne, men af romerne Vergil og Ovid. Den har i høj grad haft et kristent eftermæle, fordi den tematiserer forholdet mellem kærlighed og død. For grækerne er døden stærkere end kærligheden.

Kristendommen vender forholdet om: kærligheden overvinder døden (236-237).

Orfeus er en musiker, en lyrespiller. Han spiller bedre lyren end selv Apollon. Han tilføjer to strenge til lyrens syv strenge, så dens antal svarer til antallet af muser. Musernes dronning, Calliope, er Orfeus moder. Orfeus kan spille så løver og tigre bliver som lam, og så klipperne græder. Han redder mandskabet på Jasons båd – den argonautiske ekspedition – da han som den eneste kan overdøve Sirenernes sang.

Orfeus er forelsket i Euridike. Så forelsket, at når han er uden hende, virker hans liv meningsløst. Euridike forfølges af Aristée. I sin flugt kommer hun til at træde på en hugorm og dør øjeblikkeligt. Hendes pludselige død gør Orfeus utrøstelig (238).

Orfeus søger Euridike i Hades for at overtale Hades og Persephone til at slippe hende og give hende livet tilbage på jorden. Han må igennem meget for at komme til Hades, herunder krydse floden Achéron, som den gamle mand Charon transporterer de døde over (derfor lægger man en mønt til ham i munden på de døde). Bevæbnet med lyren begiver Orfeus sig ned i Hades. Han spiller så smukt, at Tantalus et øjeblik holder op med at være sulten og Ixions hjul stopper med at dreje og Sisyphos sten stopper med at trille (239).

Persephone er den første, der bliver overtalt. Hun lover at Orfeus kan tage Euridike med tilbage, men på en betingelse: At hun går bag ved ham i stilhed, og at han ikke vender sig om førend de er noget ud af dødsriget.

Men den stakkels Orfeus vender sig om på vej ud af dødsriget. Virgil taler om det som en slags galskab, Ovid taler om det som en slags angst. Men Orfeus vender sig

om og Euridike dør for anden gang og for altid.

Orfeus henslæber et lidelsesfuldt liv. Kvinderne i byen bliver fornærmede fordi en så smuk mand ikke vil have nogen af dem. Orfeus vender sig mod de unge mænd og drenge og forfører dem. De jalouse hustruer til de forførte mænd ender med at dræbe Orfeus og partere ham. De kaster hans ligdele i den nærmeste flod sammen med hans lyre. Det flyder ud i havet, og hovedet og lyren når frem til Lesbos. Her laver indbyggerne en grav til Orfeus.

Ifølge nogle versioner af myten gøres Orfeus lyre til et stjernebillede og hans sjæl transporteres til Champs Elysées – grækernes sted for en tilbagevenden til guldalderen. En 'orphisme-kult' opstår, der dyrker ham og hans søgen efter evigt liv (241).

Alle disse trængsler forklarer imidlertid ikke, hvorfor guderne vælger at adskille to elskende. Den kristne udlægning er, at Orfeus har tabt troen og ikke længere tror på Gudernes ord. Men i den græske verden er det snarere et billede på uoverstigelige modsætning mellem kærlighed og død. Og døden er den stærkeste.

Guderne udsætter Orfeus for en test, som de ved mislykkes: at lade det, der er bagved være bagved. Det der er sket er bagved og skal forblive sådan. Det er Orfeusmytens ene budskab i den græske verden.

Det andet budskab er, at vide, at døden er stærkere end kærligheden. Det er der en orden i; en orden hvor der er forskel på dødelige og udødelige (243).

Demeter og Persephone

Myten om Demeter og Persephone handler også om at komme til og komme fra Hades. Den handler ikke om Hybris, hvor mennesker bryder en orden. Men den fortæller alligevel noget om det ordentsmæssige forhold mellem kærlighed og hades. Den forklarer dels som de andre, hvorfor mennesker må dø – det må de for at der er liv. Og så forklarer den hvorfor der årstider i kosmos.

Demeter kaldes af romerne for Ceres. Heraf cereales, korn. Demeter er gudinde for

vækst og blomstring – hun har altså allerede en tæt forbindelse til liv og død. Med sin bror, Zeus, får Demeter Persephone (romerne kalder hende Proserpine). Hun elsker sin datter overalt. Og mens hun rejser rundt i verden for at sørge for væksten, leger Persephone på en eng.

Zeus vil have, at hans datter skal være den rigeste dronning. Den rigeste Gud er Hades (romersk: Pluton: rig). Det er ham, der hersker over flest. Zeus beder Gaia om hjælp til det, og hun laver en magisk blomst. Da Persephone bøjer sig for at plukke den, åbner jorden sig. Og op af jorden stiger Hades i en guldvogn. Han fanger Persephone og tager hende med til Hades (245).

Persephone giver en rallen fra sig. Den er der kun tre der hører. Hecate (der på mystisk vis ofte hjælper, dem der lider), Helios, der ser alt, og Demeter. I ni dage og ni nætter søger Demeter efter sin datter. Hécate hjælper hende til Helios, der har set, hvad der sket.

Demeter bliver så vred, at hun skrider fra Olympen. Hun svinder ind, bliver gammel og fattig at se på. Hun tager til byen Eleusis, hvor hun søger arbejde. Hun bliver amme hos kong Célée og dronning Métanire. Metanire opmuntrer hende og hun lever efterhånden lidt op.

Nu vil Demeter igen forsøge sig med at være mor. Hun vil gøre den lille dreng, som hun er amme for udødelig. Hun holder ham om natten ind i en guddommelig ild. Métanire udspionerer hende, og da hun ser sønnen i ilden udstøder hun et skrig. Det får Demeter til at tabe drengen på gulvet. Han bliver igen dødelig af faldet, og Demeters andet moderskab mislykkes også (247-248).

Nu giver Demeter sig til kende som gudinde. Hun genvinder sin skønhed og gør hvad hun må gøre: Bringe Persephone tilbage til sig. Hun nægter at lade noget blomstre på jorden førend Zeus giver hende Persephone tilbage. Zeus må gøre noget, ellers ødelægges jorden. Han sender Hermes til Hades for at befri Persephone. Hades, der i øvrigt er god ved Persephone, får hende til at spise en lille frugt fra underverdenen – og når hun har indtaget noget derfra, vil hun altid tilhøre denne verden.

Zeus må finde på et kompromis. Han deler Persephone imellem dem, således at hun skal være en tredjedel af året hos Hades og to tredjedele af året hos sin moder. Det er i denne tredjedel af året, at Demeter sørger så meget, at intet kan gro. Heraf jordens årstider – grækernes tredeling af året (251). Kosmos er sikret endnu engang.

Myterne fortæller, at det er nødvendigt med mennesker for at der er historie, liv og død. Og myten om Demeter og Persephone nok så meget, at det er nødvendigt med årstider for at der er liv og diversitet i naturen (252).

Chapitre 5: Dike og kosmos.

- Heltenes vigtigste mission: at sikre kosmos orden mod en tilbagevenden til kaos.

Hvordan kan de dødeliges verden blive evig, om ikke igennem de personlige forsøg på at snyde guderne for deres død (kapitel 4)?

Svaret er, at for den jordiske helt er skriften hans evighed. Det, helten unddrager sig igennem sine gerninger er dødes desingularisering. Helten bevarer sin singulære status (253). Achilleus opnår sin heltestatus gennem krig, Odysseus ved mod list og intelligens. Fire helte er imidlertid ude på en guddommelig mission, ude på at opretholde orden (dike) for guderne. Det er Herakles, Theseus, Perseus og Jason (254).

Herakles

Fortællingerne om Herakles (latin: Herkules) hvordan en halvgud forlænger Zeus arbejde ved at eliminere monstre, der truer verdens orden. Det er historien om hvordan Herakles opnår apo-theose (guddommeliggørelse) igennem sine 12 anstrengelser (travaux). Herakles' historierne rummer en visdom, som er blevet til filosofi, særligt i stoicismen, hvor den sættes på en rationel form (255).

Herakles' fødsel

Det lykkes Zeus at forføre den henrivende Alcmene med den hensigt at lave et barn

med hende. Hun er imidlertid gift med Amphitryon. Hvorfor vil Zeus lave et barn med en dødelig? Det vil han få at lave en løjtnant på jorden, der skal kæmpe imod trusler fra kaos [lieu-tenant: pladsholder]. (I tidlige tider, tæt på skabelse er guderne ikke fjernt fra menneskene, men kan stadig gå i forbindelse med dem og lave børn med dem).

Når Herakles skal fortsætte Zeus' arbejde på jorden så er det ikke som en ordensmagt ligesom politiet. Der er tale om en kosmisk orden, dvs. harmoni. Det handler ikke om ro og orden blandt menneskene, men om at sikre at det gode liv overhovedet er muligt (257). Det er her stoikerne bekender sig til Herakles opgave: Hvis kaos bryder sammen, så bryder menneskene sammen og så bryder selve søgen efter sandhed sammen (258).

"L'idee fondamentale qui anime le stoïcisme, c'est que le monde, le cosmos, est divin, en ces sens qu'il est harmonieux, beau, juste et bon." Rien n'est mieux fait que l'ordre naturel et notre mission sur terre, à nous petits humains, est de le préserver, d'y trouver notre place, et de nous y ajuster." (258)

Det er ud fra denne visdom at stoicismens founding fathers, Cléanthe og Epiktet bekender sig til Herakles. Man siger om Cléanthe, at han er en "anden Herakles". Fortællingerne om Herakles har vi allerede fra tidlige forfattere som Hesiod og Homer.

Man skal ifølge Ferry forestille sig, at den græske mytologi udgør et erfaringsreservoir for den græske filosofi, på samme måde som vi eventyrer som gamle eventyr (som Askepot, der fortælles af Grimm og Perrault) er en del af vores fællesforståelse (264).

Alcmene og Amphitryon er kusine og fætter. Deres fædre er begge sønner af Perseus, der dræbte den forfærdelige gorgon, Medusa. Herakles er således oldebarn af Perseus (259). I virkeligheden er Perseus også søn af Zeus – et eksempel på at gudernes udødelige giver dem mulighed for at forbinde alle mulige myter og familier (263).

Alcmene har ingen brødre. De blev dræbt af Taphinerne og Teleboerne. Alcmene

elsker Amphityron, men hun vil ikke gå i seng med ham, førend han har hævnnet hendes brødre. Amphityron drager i krig og Zeus ser fra Olympen hvor brav en kriger han er. Det er her Zeus ser sit snit til at drage ned. Han tager Amphityrons skikkelse som den hjemvendte kriger, og nu vil Alcmene gå i seng med den forklædte Zeus, der forlænger denne nat, så den varer tre gange så lang tid som normalt. Det er herved Herakles undfanges.

Stor er Amphityrons forbavselse, da han vender hjem og Alcmene allerede ved det hele. De går også i seng sammen og Alcmene bliver samtidig gravid med ham og får sønnen Iphicles, der således bliver Herakles tvillingebroder.

Men det er ikke kun Amphityron, der bliver forbavset. Det gør Hera også. Ja, hun bliver ligefrem vred, og bruger en stor del af Herakles liv på at gøre livet besværligt for ham i bare jalousi. Og det er paradoksalt nok overvindelsen af Heras prøver, der gør Herakles til en helt. Etymologisk set betyder 'Herakles' 'Heras ære' (Hera-kleios). Til at begynde med hedder Herakles Alcide, der betyder 'søn af Alcée', Alcmenes far og Herakles morfar. Herakles er et navn, han erhverver sig gennem sit arbejde på jorden.

Det er i øvrigt i forholdet mellem Hera og Herakles at mælkevejen opstår. En måde at blive udødelig på er at drikke ambrosia. Ambrosia betyder simpelthen ikke-dødelig: a(m)-brotoi, ikke-dødelig. Zeus lægger Herakles på ved Heras bryst mens hun sover, for at hun skal amme ham (give ham ambrosia). Men Hera ser det med et halvt øje og skubber ham væk, og det er herved at den spildte mælk kastes ud over himlen og danner mælkevejen (263-264).

Den jaloux Hera udsætter Herakles for 12 prøver. De fleste er direkte prøver, der tager form af en kamp mod et monster, og nogle af dem har mere karakter af et arbejde, Herakles skal udføre (261).

I Apollodores version har Herakles gjort Kreon en stor tjeneste (Kreon, der er konge af Theben efter Ødipus). Til gengæld giver Kreon sin datter Megara til Herakles, og de gifter sig og får tre børn sammen. I sin jalousi kaster Hera galskab over Herakles

og han kaster sin tre børn på bålet og dræber undervejs også sine nevøer (børn af Iphicles). Herefter dømmes Herakles sig selv til eksil. Han tager til nabobyen for at blive rensset (et ritual der kan udføres af en præst eller en gud) og herefter drager han til Delfi for at opsøge Pythia, oraklet. Pythia fortæller ham, at han efter at have udstået sine arbejder vil blive udødelig, ikke fordi han bliver en helt, men simpelthen guddommeliggjort (262).

Allerede i Herakles' ungdom viser han sin store styrke. I et tilfælde sender Hera to store slanger. Nogle mener, at Amphityron lægger dem i vuggen til Iphicles og Herakles for at han kan se, hvilken af dem, der er hans søn. Herakles kvæler dem med de bare næver, og nu ved Amphityron, at det er Iphicles, der er hans søn (265).

I et andet tilfælde er der en stor løve, der går rundt og tager Amphityron og Thespois fåreflok. Herakles går selv ud for at jage løven. Hver aften når han kommer hjem lader Thespios Herakles sove hos en ny af sine døtre. Herakles tror, at det er den samme han er sammen med hver aften. Det tager 50 dage at fange og dræbe løven; og det er således at Herakles som 18-årig er fader til 50 børn, et barn med hver af Thespios 50 døtre.

Ud over monstre handler Herakles bedrifter om den voldelige kamp for orden i kosmos. Efter Thebens nederlag i krig til Beotien, skal theberne hvert år betale 100 okser til kong Erginos af Beotien. Herakles går i en voldsom krig for retfærdigheden, hvorunder Amphityron dræbes undervejs. Som belønning tilbyder kong Kreon af Theben sin datter Megara til Herakles (267). Herakles modtager en uddannelse i Theben. Amphityron lærer ham at køre vogn, Castor lærer ham at bruge våben og en række dygtige soldater lærer ham at skyde med bue, at kæmpe med de bare næver og andre krigskunstner. Herakles er modig. Han er ikke en fintfølelse poet. Han er en soldat for Zeus.

Herakles' 12 prøver

Zeus vil have, at Herakles skal være konge i Mykene, og han deklarerer at Perseus'

afkom skal være konge der. Den jaloux Hera forsinker Alcmenes graviditet, og fremskynder fødslen af Herakles' fætter, Eurystos, der fødes efter syv måneder. Alcmene bærer Herakles i ti måneder og han fødes først efter Eurystos, der altså bliver konge. Herakles skal adlyde Eurystos, der sender Herakles ud i en lang række af arbejder og vanskeligheder. I Apollodores version er det gyderne, der lærer Herakles at kæmpe; Athene giver ham krigskunstnerne, Hermes lærer ham at skyde bue og pil og giver ham pile og et pilekogger, mens Athene giver ham et panser af guld og en jakke. Jakken er tegn på at han repræsenterer guderne på jorden. Hvor mange prøver Herakles udsættes for er lidt forskelligt alt efter kilderne, men omkring det første århundrede e.kr. lander det på 12. De mest berømte er Augias stald og kampen med løven fra Nemée. Løven er søn af Tyfon og af slangekvinden Echidna. Hun har givet løven et uigennemtrængeligt skin, hvorfor Herakles ikke kan bruge sine sædvanlige våben, pile og svær. Han må kvæle den med de bare næver. Ud af løven laver han en kamphjelm og en frakke.

Eurystos bliver rædselsslagen for Herakles' styrke og forbyder ham adgang til byen. Han sender ham i stedet ud for at dræbe en slange (hydre), der lever i regionen omkring Lerne. Denne slange er også et afkom efter Echidna og Tyfon - hvilket minder os om slægtskabet mellem Herakles' og Zeus kamp. Det er en 9 hovedet slange, og hver gang Herakles skærer et hoved af slangen vokser der to nye ud. Herakles får hjælp fra Iolaos, der sætter ild til skoven og med fakler brænder hovederne ved deres rod så der ikke kan vokse nye ud. Uhyret kan ikke dræbes, men det passificeres med en stor sten. Eurystos mener ikke, at det skal tælle med som en prøve, fordi Herakles har fået hjælp, men ikke desto mindre får Herakles et stort ry i hele Grækenland.

Der opstår nu en række prøver, der har samme mønster. Det interessante er ikke de specifikke monstre, men det naturlige, det overnaturlige og ondska-ben konfronteret med helten Herakles (274). Fælles er, at det er overnaturlige monstre, der ikke tilhører menneskets verden og hvis forældre ikke er af samme art, men derimod guder, der vil mere sige med menneskene. Kampene minder om Zeus' kampe - f.eks. kan Tyfon heller ikke dræbe ligesom slangen (hydre); Tyfon placeres under

Etna, slangen passificeres med en stor sten. Og fælles for de ni af de tolv prøver er også, at Hera er involveret. De ni prøver er: Løven fra Nemea, slangen fra Lerne, vildsvinet fra Erymanthe, hjorten fra Cerynie, fuglene fra Stymphalesøen, Hades' trehovedede hund, Cerbere, som vogter i helvede, de menneskekødædende hopper fra Diomede, tyren fra Kreta, okserne fra Geryon. (276).

Tilbage er tre prøver, der mere har karakter af arbejdsprøver. Her er det ikke det monstrøse, der er det primære.

I den tiende prøve er det Herakles datter, Admete, der vil have Hippolytes prægtige bælte. Hippolyte, amazonernes dronning, vil faktisk gerne give Herakles bæltet. Men Hera iklæder sig skikkelse af en amazoner og spreder rygter om at Herakles er fjende. Det ender med en voldsom kamp, hvor Herakles dræber Hippolyte (277).

Den elvte prøve handler om Hesperidernes guldæbler (det er et af disse æbler, som Iris kaster ind til Thetis og Peleus bryllup). Eurystos har sendt Herakles ud efter guldæbler fra et træ, som Gaia har givet Hera i bryllupsgave, da hun blev gift med Zeus. Hera sætter de tre nymfer, Hesperiderne til at vogte dette æbletræ i en have (Hesperiderne betyder 'døtre af Hesperos. Hesperos er aftenen; det er hans datter Hesperide, der har fået tre døtre: den strålende, den røde og den solnedgangsfarvede). Der ud over er der også en stor uødedelig drage, der vogter æbletræet. Det er på sin vej, at Herakles befrier Prometheus fra sine kæder (Prometeus, der er spændt op og får skudt en pil igennem sin lever hver dag, cf. Kapitel 2). Titaneren Prometheus foreslår til gengæld Herakles at hente hjælp fra sin bror, Atlas. Atlas (der både er titaner og bjerg, jf. Atlasbjergene) er sat til at holde himlen. Han tilbyder at hente æbler for Herakles, hvis Herakles vil holde himlen imens. Det går Herakles ind på. Imidlertid føler Atlas sig så lettet over at være befriet fra himlen, at han ikke bare vil hente æblerne, men også bære dem til Eurystos selv. Herakles er fanget med himlen på sit hoved. Men han er snu. Han beder Atlas om at holde himlen et sekund, så han kan skubbe en pude ind under sit hoved. Det gør Atlas og i samme sekund forsvinder Herakles med æblerne (278). Eurystos er slet ikke interesseret i æblerne, han er kun interesseret i at Herakles bliver slået ihjel. Herakles leverer derfor æblerne til Athene, der lægger dem på

plads.

I den tolvte og måske mest berømte prøve er der virkelig tale om et arbejde. Augias, der er konge i Elidien, har fået en kæmpe dyreflok af sin far, Helios. Men Augias er doven; han luger aldrig ud i sine stalde og hans rige Elidien præges af stort rod og uorden. Eurystos sender Herakles af sted for at luge ud i Augias' stald – måske mest af alt for at degradere Herakles til en slaverang. Men Herakles vil betales og han anmoder Augias om at få en tiendedel af bestanden, dersom han kan gøre stalden ren på én dag. Han vil heller ikke have beskidte hænder; han er ikke en slave, men søn af Zeus. Han slår et stort hul i indhegningen. Derefter leder han to nærliggende floder, Alphee og Penee igennem stalden, og på få timer er stalden skyllet ren. Augias vil imidlertid ikke betale en tiendedel af sin flok, da han finder ud af at Herakles var sendt af Eurystos og derfor ville have gjort arbejdet hvad enten han blev betalt for det eller ej. Det bliver til en retssag, hvor Augias ender med at lyve om at han overhovedet har lovet Herakles noget. Imidlertid vidner Augias' søn mod ham, og han jages derefter på flugt sammen med Herakles.

Herakles' apoteose

Herakles død og genopstandelse beskrives detaljeret i Sofokles tragedie Kvinderne fra Trachis. I byen Calydon møder Herakles Dejanire, som han forelsker sig i og straks vil gifte sig med. Imidlertid har hun en udkåren, Acheloos, der på en gang er gud og flod; han kan transformere sig til forskellige skikkelser: tyr, drage, flod. Da Herakles kæmper imod ham, er han en tyr. Herakles vinder kampen ved at rive et horn af Acheloos. I bytte for dette horn får han overflødhedshornet, hornet fra gede Amalthee, det horn som Zeus drak af, da han var baby.

Efter sejren bliver Herakles i byen Calydon sammen med Dejanire. Her er det kong Aeneas der regerer. Ved et 'uheld' kommer Herakles til at dræbe en af Aeneas tjenere, der også viser sig at være en forælder til ham. Herakles er simpelthen for stærk til denne verden, og selv om Aeneas tilgiver ham, må han rejse. Med Dejanire rejser han og når til floden Evenos. Her er det kentaueren Nessos, der sejler dem over floden. Men under overfarten forsøger Nessos at voldtage Dejanire. Herakles

tager kampen om og dræber Nessos med sine pile – sine pile, der har haft giftige spidser siden han dræbte slagen fra Lerne. Men Nessos giver ikke op. Han vil dræbe Herakles efter sin død. Han bilder Dejanire ind, at med Nessos blod kan hun lave en elskovsdrik, der altid vil kunne få Herakles til at blive forelsket i hende, dersom han nogensinde skulle slippe hende.

I Sofokles' fjerde akt når Herakles og Dejanire til Trachis, kong i byen Ceyx. Men Herakles kan ikke forholde sig i ro, og snart begiver han sig ud i nye krige – og som man gjorde på den tid efter vundne krige, massakrer af byer. Under en af disse tager han den henrivende Iole til fange, som han har til hensigt at gøre til sin elskerinde. Under hjemrejsen til Trachis med fangerne vil Herakles ofre til Zeus. Han beder Dejanire om at bringe ham en ren kjortel, som han have på under ritualen. Idet Dejanire ser Iole indser hun faren. Hun hælder elskovsdrikken fra Nessos' blod ud over kjortlen, som hun giver til Herakles. Da Herakles tager den på brænder kjortlen. Herakles kan ikke få den af, den klister til hans hud, og han indser at han skal – ganske som et orakel har forudsagt: Herakles vil blive dræbt af en død. Det bliver Nessos historie, der dræber ham. Herakles beder en af sin sønner om at lave et stort bål til ham, men denne afslår og en tjener laver et bål, som Herakles selv træder op i og brænder op.

Ifølge Apollodore kommer der herefter en kæmpe uvejrsy og hente Herakles op til himlen. Det er Herakles' apo-teose, hans transformation til gud (285).

Theseus

- Hvordan Herakles arbejde fortsættes i kampen mod de kaotiske kræfters overlevelse.

Theseus fødsel og vej til Athen

Theseus er en fætter og en beundrer af Herakles, den peloponesiske pendant til ham. Sammen kæmper de mod amazonerne. Men til forskel fra Herakles, der er en

meget gammel myte, hævde nogle kilder at have mødt Theseus. De tilhører generationen før Trojakrigen.

Aigeus er ulykkelig konge i Athen – ulykkelig over ikke at have fået nogen børn. Hans brors 50 børn er, Pallanteiderne, er klar til at overtage tronen.

Aigeus begiver sig af sted til oraklet i Delfi for at spørge, om han vil få nogen børn. Pythia giver ham følgende svar: Du må ikke løsne foden førend du når til Athen (287). (Denne pythie hedder også Sibyl. Heraf udtrykket "sibylliske paroler" som udtryk for uklare paroler: de må tolkes).

Pythia/Sibyls ord kan betyde, at foden på det gedeskind, som sædvanligvis bruges til at opbevare vin i. Det kan forstås således, at Aigeus skal skyndes sig tilbage til Athen. Men Aigeus tager i stedet til sin ven kong Pittheus i Troizen. Denne drikker ham fuld – og så er gedeskindet allerede åbnet. Tilmed lader han ham gå i seng med sin datter, Aethra – en ære at lade sin datter få børn med en konge i Athen. Men samme nat, lige før Theseus, har Poseidon været der, og sengen er endnu varm efter ham. Men det ved Aigeus intet om.

Før Aigeus forlader Aethra og Pittheus lægger han sit sværd og sine sandaler under en stor sten ude i gården. Når Aethras søn, Theseus, er blevet stor nok til at vælte stenen skal han finde sin faders sandaler og sværd der. At han vil give sin søn sit sværd kan man måske forstå, nemlig for at han skal kunne forsvare sig. Men hvorfor sine far sandaler? Jo, de betyder, at han må begive sig til sin far. Og ikke bare at han må begive sig af sted til Athen, men at han må begive sig til fods. Til fods fordi det er for farligt at begive sig til vands. Pallanteiderne står klar til at dræbe enhver, der gør krav på tronen, og de vil opdage ham ad søvejen. Det er også derfor, at Aigeus ikke bare beder om at få sin søn, da han er lille. Når han er stærk nok til at vælte den store sten, er han også stærk nok til at kæmpe sig vej til Athen (288-290).

Rejsen til Athen til fods bliver en lang styrkeprøve, hvor Theseus møder seks monstre på sin vej. Det ligner Herakles' arbejde på den måde, at hvor Theseus kommer frem efterlader han sig orden og civilisation ved at tilintetgøre monstre

(flere af dem er også gudeafkom). Karakteristisk er det, at han dræber dem med deres eget våben, giver dem deres egen medicin. Han dræber køllesvingeren Perifetes (søn af den grimme gud Hefaistos) med sin kølle (og heri ligner han Herakles med køllen), Han gør ved Sinis, Pityiocampès (fyrrebøjer), hvad denne gør ved andre, nemlig at spænde ham op imellem to fyrretrække og sende ham afsted, han dræber vildsvinesoen Crommyon (også datter af Tyfon og slangkvinden Echidna), der hærger egnen med sit sværd. Theseus møder også Skiron, der havde for vane at lade fremmede vaske sine fødder og undervejs sparke dem ned ad en skrænt til en menneskeædende skildpadde - hvilket Theseus nu gør ved Skiron. Han banker uhyret Cercyon, også søn af Hefaistos (nogle mener Poseidon) og endelig møder han Prokrustes, der har to senge, en kort og en lang. De lange gæster lader han sove i den korte seng og hugger deres ben af, så de passer til den korte seng. De korte lader han sove i den lange seng og spænder dem ud så de passer til den. Theseus overlister Prokrustes, der denne gang bliver spændt fast i sin egen seng og dør ligesom sine ofre (291-295).

På dette tidspunkt er Theseus allerede berømt i Athen. Tilbage venter dog to store forhindringer. Pallantiderne og ikke mindst Theseus egen stedmoder, Medea. Medea er en troldkvinde, Kirkes niece (Kirke, der gjorde Odysseus mænd til grise). Hun er også søn af Aeteus, kongen af Colchide, der har guldpelsen, som Jason fratager ham. Hun har vist sin karakter ved at dræbe sin bror og skære ham i stykker og senere har hun sine to børn, som hun har med Jason. Nu er hun gift med Aigeus, og hun bryder sig ikke om Theseus komme. Hun advarer derfor Aigeus mod Theseus, der ikke ser, at det er hans søn (eller i hvert fald Theseus, jf. Poseidon). Aigeus sender derfor Theseus ud til tyren i Marathon. Theseus vender sejrrigt tilbage, og Medea ser nu ingen anden udvej end at overtale Aigeus til at forgifte ham. Men lige, da Theseus skal til at drikke af bægeret med gift, ser Aigeus sit sværd på Theseus og han når at skubbe bægeret væk. Han omfavner Theseus som sin søn og sender Medea bort. Theseus bliver konge i Athen og efter Aigeus død nedkæmper han pallantiderne (295-297).

Theseus, tyrene og labyrinten

Zeus har forelsket sig i den skønne Europa. For at forføre hende og samtidig skjule det for Hera, tager Zeus skikkelse af en tyr. Han tager sig så godt ud han kan og lokker Europa op på sin ryg. Herfra tager han hende med til Kreta, hvor han får tre børn med hende: Minos, Sarpédon og Rhadamanthe.

Kongen på Kreta dør uden at have noget afkom. Minos vil tage hans plads og for at overbevise folket, lover han, at han kan få en tyr til at stige op af vandet. Han beder Poseidon om at lade det ske, og lover til gengæld at ofre tyren med det samme igen. Poseidon sender prægtig tyr op af havet. Efter dette mirakel bliver Minos konge af Kreta.

Minos har imidlertid ikke i sinde at ofre tyren som lovet. Og Poseidon hævner sig med en straf, der passer til forbrydelsen: Han lader Minos kone Parsifae forelske sig i tyren. Parsifae får arkitekten og opfindertypen Dedale til at lave en ko af træ og iklæde den noget skind fra en ko. Inden i den sætter Parsifae sig og kopulerer nu bogstaveligt talt med tyren. Ud af dette kommer et barn, Asterios, der har menneskeunderkrop og tyreoverkrop. Asterios kaldes også Minotaurus.

Dedale er i forvejen blevet forvist ud af byen fra Athen. Det skete, da han i misundelse på sin nevø, Talos, der havde opfundet en maskine til pottemagere, kastede ham ud over skrænten ved Akropolis. Og at blive forvist er i den græske mytologi værre end døden - det er at komme ud af en kosmologisk orden, hvor orden er hjem - jf. Odysseus. Dedale tog da til Kreta og fabrikerede en træko. Men han fabrikerede også noget mere, nemlig en labyrint, som Minos kan gemme Minotaurus i (298-302).

Imidlertid har Minos mistet sin søn, Androgee, i Athen. Det er sket under panatheernes fest (en slags olympiske lege). Hvordan det er sket vides ikke sikkert, men i hvert fald får kong Aigeus skylden, og Minos starter en krig mod Athen. Aigeus spørger Apollon om, hvad han skal gøre. Apollon ser ikke andre udveje, end at Aigeus må give Minos, hvad han forlanger. Minos forlanger hvert år syv unge mænd

og syv unge kvinder, som skal gives til Minotaurus (302-303).

Theseus beder sin far, Aigeus, om at sætte ham på det næste skib, der skal til Kreta med unge mænd og kvinder til Minotaurus. Her møder han Ariane, kong Minos datter, og de forelsker sig i hinanden. Ariane giver ham en tråd, som Theseus kan binde fast ved indgangen af Labyrinten. Også denne tråd er Dedales opfindelse – hans opfindelser bruges i det hele taget til at forråde Minos. Theseus begiver sig ind i labyrinten og ruller tråden ud undervejs. Han møder Minotaurus og dræber ham. Han finder tilbage ud af labyrinthen ved hjælp af tråden og bringer Ariane med sig på båden tilbage. Men Athene forlanger, at Theseus lader Ariane være på øen Dia (nogle fortæller at Theseus simpelthen glemmer hende der). Her bliver Ariane gift med Dionysos (303-304).

Ved ankomsten til Athen er der noget Theseus i hvert fald glemmer. Det er at hejse de hvide sejl som tegn på at han lever (305). I ren og skær ulykke over at se de sorte sejl i det fjerne kaster kong Aigeus sig ud i havet fra en klippe. Det er derfor, det i dag hedder det Ægæiske hav.

Ikarosmyten

Minos er ikke færdig med Dedale. Han vil straffe ham og spærer ham inde med hans søn Ikaros i labyrinten, som Dedale selv har lavet. Men det betyder ikke, at han kan finde ud af den. Dedale bruger i stedet sine opfinderevner. Af fjer og voks laver han nogle vinger til Ikaros, som han kan flyve ud af labyrinten med. Med disse vinger flyver far og søn ud af labyrinten (306).

Dedale har advaret Ikaros mod to ting. Dels at flyve for tæt på solen, fordi så smelter vokset og vingerne falder af. Dels at flyve for tæt på havet, fordi så bliver vingerne fugtige og brækker af. Ikaros føler sig imidlertid som en fugl med sine nye vinger, og en gang hvor han er langt oppe i luften glemmer han alt om sin fars advarsler. Han begår hybris, han kommer for tæt på solen. Voksen smelter og vingerne falder af. Ikaros styrter ned i det havet – der nu hedder det Ikariske hav af samme grund.

Den sørgende Dedale er imidlertid forsvundet. Han bor på Sicilien hos en, der

hedder Cocalos. Minos, der leder efter Dedale rundt om i verden bærer en opgave med sig. Det er en slags spiralformet konkylie. Minos tilbyder en sum penge til den, der kan trække en tråd igennem konkylies indre - hvilket i sig selv er en form for minilabyrint. Formålet er at afsløre Dedale, fordi hans intelligens vil afsløre ham, når han kan løse den. Da Minos møder Cocalos giver han ham tilfældigt opgaven.

Cocalos tager opgaven med hjem til Dedale, der finder på at binde en tråd fast til en myre, der finder vej igennem konkylies indre minilabyrint. Da Minos ser, at Cocalos har løst opgaven er han ikke i tvivl om at Dedale befinder sig hos ham. Han inviteres hjem til middag hos Cocalos. Men inden middagen tilbyder Cocalos Minos et bad, og han lader sine døtre sænke Minos ned i kogende vand og han dør en grusom død. Herefter bliver Minos sammen med sin bror Rhadamanthe dødsdommer i Hades (307).

I sit liv er Theseus indblandet i en række andre begivenheder. Han deltager krigen mod Amazonerne side om side med sin helt Herakles. Han deltager i en anden krig sammen med sin bedste ven Pirithoos mod kentauererne - hvor han på sin vej ligesom Odysseus også runder Hades; Theseus for at befri Persephone, hvilket ikke lykkes for ham. Han kaster sig også ud i en anden bortførelse, nemlig af den smukke Helene, der da kun er tolv år, og har store eventyr foran sig. Mest forfærdeligt går det dog med Theseus ægteskab med Faidra og trekantsdramaet mellem de to og Theseus' søn Hippolytos.

Under krigen mod Amazonerne tager Theseus en af deres dronninger med sig, Antiope. Med hende får han sin søn Hippolytos, som han elsker meget højt (308). Senere gifter han sig imidlertid med Arianes søster, Faidra. Faidra forelsker sig imidlertid i Hippolytos, der dog afviser tilnærmelserne fra sin stedmoder. Faidra bilder Theseus ind, at Hippolytos har forsøgt at voldtage hende og Theseus bliver ud af den. Han jager sin søn ud af huset og under sin jagt kommer han til at bede Poseidon om hjælp - Poseidon, der jo muligvis er Theseus' far. Poseidon sender endnu engang en tyr op af havet, og tyren forårsager en hesteulykke, hvori

Hippolytos dør [hippo: hest].

Faidra ender med at bekende det hele til Theseus og hænge sig selv. Theseus er kun en skygge af sig selv. Han forlader Athen og vandrer omkring. På et tidspunkt slår han sig ned hos en fætter, Lykomedes. Om hvorvidt Lykomedes på et tidspunkt dræber Theseus eller han dør ved et uheld er der forskellige fortællinger (310). Men Theseus dør som så mange andre dødelige en trist død og hyldes først mange år senere af Athenerne som deres helt.

Perseus

- og kosmos befriet for gorgoneren Medusa

Der var engang to tvillinger, der skændtes rigtigt meget. Ja, de begyndte allerede i maven på deres mor. Akrisios og Proitos hed de. Da de blev voksne, enedes de dog om at dele deres rige immelm sig. Proitos blev konge i en by, der hed Tirynt og Akrisios regerede over den smukke by Argos.

Med Argos er der en del mulige forvirringer. Argos er i den græske mytologi ud over navnet på en by og navnet på Odysseus hund. Og det er navnet på det hundredeøjede monster som Hermes dræber, da Hera sætter ham til at vogte over nymfen Io, som Zeus har forvandlet til en ko, og hvis øjne er indskrevet på påfuglen med blæk. Endelig er Argos navnet på den skibsarkitekt, der bygger en båd til Jason og argonauterne (311).

Akrisios får ingen sønner, men en henrivende datter, Danaé. Han konsulterer oraklet i Delfi for at få at vide, om han vil få en søn. Oraklet fortæller ham, at hans datter vil få en søn, og at denne søn vil ende med at dræbe Akrisios.

Nu er skæbnen ikke noget mennesket kan ændre på, og alligevel forsøger det sig altid. Skæbnen er en orden, der er kosmologisk. Akrisios spærrer Danaé inde i et lille

fængsel i bronze under jorden i gården på sit palads. Den slags små underjordiske fængsler er inspireret af den måde, man lavede fængsler på i Mykene. Danaé spærres inde sammen med sin tjenestepige, og der er kun et lille sprække i taget, hvor der kan komme luft ind, for at de ikke skal dø kvælningsdøden (311).

Zeus har endnu engang kastet sin kærlighed over en dødelig, denne gang er de Danaé. Han omformer sig selv til regn og regner ind af den lille sprække i taget og elsker med Danaé. Resultatet er Perseus. Perseus vokser op i fangenskab og en dag hører Akrisios lyden af ham. Han åbner og finder til sin store skræk en lille dreng. Akrisios dræber straks tjenestepigen og Danaé fortæller ham, at det er Zeus, der er har forvandlet sig til regn og har forplantet sig med hende. Akrisios aner ikke sine råd. Han opsøger en habil snedker og lader ham lave en stor kiste, som han sætter sin datter og barnbarn i og sender dem ud på havet (313).

På øen Seriphos findes de af en fisker ved navn Diktys. Diktys har imidlertid en bror, der ikke er lige så venlig som han selv. Det er kongen, Polydektes. Polydektes forelsker sig i Danaé, men den lille Perseus forsvarer sin mor mod ham. Polydektes opfinder en afledningsmanøvre. Han arrangerer en fest og foregiver at skulle gifte med en ung kvinde, Hippodamie, der elsker heste. Alle gæster bringer en hest i gave, men den skibbrudne Perseus ejer intet. Han siger, at han vil give hvad som helst, om det så skulle være Medusa hoved. Om det er i praleri eller det er fordi han allerede føler et kald til at blive helt er kilderne lidt uenige om (313-314). Polydektes tager ham på ordet og sender ham af sted efter hovedet, så vejen er fri for at gifte sig med Danaé.

Gorgonerne er tre søstre, en slags arkaiske, præolympiske skabninger. De to af dem er udødelige, og den tredje, Medusa er dødelig. De har en evne til at transformere det organiske til det inorganiske (ligesom i øvrigt kong Midas fik evnen til at omskabe det, han rørte ved, til guld). Den, der kigger på gorgonerne bliver til sten. Perseus' kamp mod de arkaiske kræfter ligner Zeus' kamp, og det bedste bevis for at han står i ledtog med Zeus er, at Hermes og Athene hjælper Perseus på hans vej (315-316).

Imidlertid ved ikke Perseus ikke hvor han skal finde gorgonerne og det fører ham på en lang rejse. Først til de tre græer, der viser sig ikke bare at være søstre og søstre også til gorgonerne. De kan fortælle noget om, hvor nogle nymfer befinder sig, som menes at vide, hvor gorgonerne er. Greerne er født gamle og de har kun en tand og et øje til deling. Perseus tager øjet og tanden fra dem og beholder dem ind til greerne vil afsløre noget for ham. Til sidst fortæller de ham, hvor nymferne er.

I modsætning til de tre hekse, greerne, er nymferne ikke bare betagende, men også imødekommende. De fortæller straks Perseus, hvor han kan finde gorgonerne. Og endvidere giver de ham nogle uvurdelige gaver med på rejsen. De giver ham sandaler med finger ligesom Hermes, med hvilke han kan flyve bort. Og de giver ham Hades berømte hjelm af hundeskind, der gør den, der bærer den usynlig, samt en jagtsæk til Medusa hoved. Hermes giver ham en krum kniv, lignende den som Kronos skar Uranus' kønsorganer af med.

Alt dette skal Perseus bruge til at dræbe Medusa. Men der er stadig et stort problem. At skære hovedet af en gorgon kræver at man ser på det, man gør, hvilket ville få Perseus til at forstene. Da Perseus kommer til gorgonerne sover de. Han lister sig i nærheden af dem, og her kommer Athene ham til undsætning. Hun holder sit skjold op som et spejl og i skjoldet kan Perseus se Medusa uden at forstene. Han skærer hovedet af hende og kommer det i sin sæk. Han flyver usynligt væk med sin hjelm og sine bevingede sko. De to udødelige gorgonsøstre skriger højt - og det er en passant deres skrig der inspirerer Athene til at lave den fløjte, som hun giver til Marsyas efter at være blevet gjort nar af af Hera og Afrodite (318).

På vej tilbage til øen Seriphos flyver Perseus ind over Ethiopien. Her ser han den skønne Andromeda stå bundet til en klippe ved en stjel skrænt. Grunden er den, at hendes mor, Kassiopeia, der er gift med kongen af Ehtiopien Cepheus, har begået hybris. Hun har pralet med at hun var smukkere end selv Nereiderne - Nereus døtre, en af de ældste havguder. Nereiderne er gode venner med Poseidon, og får hans hjælp. Han sender en kæmpe flodbølge og et søuhyre, der hærger regionen (319). For at berolige søuhyret er der kun en mulighed, nemlig at give det kongedatteren at

spise. Det er derfor Andromeda nu står bundet som en pølse til en klippe ved en skrænt ved havet. Perseus befrier Andromeda og gifter sig med hende. Alle er glade med undtagelse af Phinée, Andromedas onkel, der var udset til at skulle giftes med hende (320). Han går i kamp mod Perseus, men i kampen trækker Perseus Medusas hoved op af sin sæk og Phinée, der forstener øjeblikkeligt.

Efter bekæmper Perseus også Polydektes med Medusahovedet, og den nu forstenede Polydektes' bror, Dikty bliver konge på Seriphos. Perseus leverer sandaler og hjelm tilbage til Hermes og Medusahovedet giver han til Athene, der sætter det på sit skjold (320).

Tilbage er der for Perseus at forsone sig med Akrisios, sin morfar. Han vil vise ham, at han godt forstår at han har sendt ham væk på baggrund af oraklets svar, men at han ikke skal være bange. Da Akrisios hører, at Perseus er på vej, flygter han til nabobyen Larissa, hvor han beder om ly hos kongen Teutamides. Imidlertid er Teutamides i gang med at arrangere olympiske lege, og han indbyder Akrisios til at se med. På sin vej hjem hører Perseus om legene, og han må naturligvis deltage. Under sit første diskoskast rammer han imidlertid Akrisios på tilskuerrækkerne, og den gamle konge falder død om. Hermed bliver orakelsvaret indløst, og der er orden i kosmos (321). Zeus belønner Perseus for sin kampe for orden på jorden ved at sætte en stjernekonstellation op, der tegner konturerne af Persus hoved.

Jason

- Det gyldne skind og argonauternes forunderlige rejse.

Med Jasons rejser er monstrene ikke længere det væsentlige i heltefortællingen. Det er snarere menneskelig retfærdighed og uretfærdighed, der kæmpes for, mod mennesker. Det er først og fremmest skurken kong Pelias uretfærdighed, der skal oprettes, justeres (in-justice). Men monstrene er der også.

Jason og det gyldne skind

Historien om det gyldne skind går forud for Jason. I Beotien (en bonderegion, hvor Hesiod i øvrigt kommer fra) regerede en konge, Athamas. Med sin kone, Nephele, får Athamas, sønnen Phrixos og datteren Helle. Men snart efter gifter Athamas sig igen, denne gang med, Ino, der er datter af kong Cadmos i Theben og Harmonia (der selv er datter af Ares og Afrodite). Ino bliver senere en havgudinde. Ino er imidlertid så jaloux på Athamas' to børn, at hun skaber ravage på egnen. Hun går rundt og overtaler kvinderne til at indspærre deres mænds såsæd i huler endnu før den sås, hvilket gør egnen steril (323).

Athamas er rådvild, og han sender nogle bud til oraklet i Delfi. Ino får intervenseret med historier til dem, inden de når tilbage, der handler om at Athamas på ofre sine to børn, Phrixos og Helle. Athamas er skrækslagen, men gør det alligevel. Imidlertid kommer Nephele på banen, og hun når at redde sine børn. Hun får hjælp fra Zeus, der sender Hermes. Hermes sender en magisk vædder (det gyldne skind), der har vinger. Nephele får sine børn op på vædderen, der flyver de to børn til en anden og mere venligtsindet region, Kolchis. Undervejs tabes Helle i havet, og det er derfor det i dag hedder Hellespont (Helles hav). I Kolchis modtager kong Aietes Phrixos og Phrixos ofrer vædderen til ham. Med vædderens skind (det gyldne skind) kan Aietes forsvare sin region. Derefter hænger han det i et træ og lader en drage vogte det. Det bliver dette skind, som Jason senere skal hente.

Historien om Jason fortælles mest udførligt af Appolodore og af Appolonios af Rhodos, der har skrevet en stor bog, Argonautikerne, der er på linje med Homers epos. Men også Hesiods Teogoni fortæller om Jason.

I en by Iolcos, var kongesønnen Aeson den der var udset til tronen. Denne havde to sønner, hvoraf den ene var Jason. Aeson havde imidlertid en halvbror, Pelias, som på grusom vis fik tilranet sig magten. Han dræbte ikke Aeson, han gav ham en frist til selv at begå selvmord, hvilket han Aeson gjorde. Derefter dræbte Pelias Aesons kone og hans ene søn. Men Jason overlevede.

Pelias regerer i Iolcos, men han står ikke så godt med guderne. Han har dræbt en kvinde ind i Heratemplet og han har forbudt en Herakult – begge dele noget, der fornærmer Hera. Pelias tillader kun tilbedelse af sin far, Poseidon (Poseidons søn her er om ikke monster, så ond). Hesiod taler om Jason som hybristès, som et væsen, der er faret vild i hybris (325).

Guderne må gøre noget, og deres våben er – ikke Jason, men Medea, troldkvinden Kirkes niece. Det er dem, der har sendt Jason til Colkidis for at hente Medea, kong Aites datter (325). Troldkvinden Medea forelsker sig straks i Jason.

Jason uddannes i Kolchis af en af tidernes største pædagoger kentaueren Chiron, der er søn af Kronos, i medicin (som Chiron har lært af Asklepios), men også kunstner, videnskabe og krigsførelse, som han har lært af Achilleus.

Oraklet har fortalt Pelias, at han skal passe på en mand med en sandal. Måden, som Jason og Pelias møder hinanden på er lidt tilfældig. Pelias inviterer alle egnens unge mænd til en poseidonofring, og heriblandt er Jason. Jason begiver sig til ofringen og undervejs skal han krydse en flod. Ved flodbreden møder han en gammel dame – det er Hera, der er forklædt og vil se, om den udvalgte Jason nu er god nok til overlade ham Medea og foretage det togt, der skal til. Det hun ser, bliver hun ikke skuffet over. Men i sin krydsning af floden taber Jason den ene sandal i flodlejet. Da Pelias ser en mand med en sandal går der noget op for ham. Han havde ellers nærmest glemt, hvad oraklet havde sagt. Han må altså af med Jason.

Pelias beder alle mænd om at ofre noget. Inspireret af Hera, men uden helt at vide hvorfor, råber Jason, at han vil hente det gyldne skind og give det. Det kan Pelias kun støtte, fordi det er Jasons selveliminering. Det gyldne skind er vogtet af en drage, og det er så svært at komme til, at Jason må dø (328).

Argonauternes rejse

For at komme til Kolchides må Jason have en god båd. Det bliver den fortræffelige skibsbygger Argos, der bygger den, og derfor kommer båden til at hedde Argo. Athene tilråder Argos at give båden en galionsfigur, som kan tale og om nødvendigt

give direktiver til navigationen. Besætningen hedder argonauter og den består af 49 mænd og 1 kvinde - verden hurtigste kvinde, Atalante. Her iblandt Herakles, Theseus, Orfeus, tvillingerne Castor og Pullux, Euphemos, der kan gå på vand, Periklymenos, der kan indtage en hvilken som helst form, Lyncee, der kan se igennem mure, vindgudens to sønner, Boreaderne, der kan flyve som fugle (de kommer til at jage Harpyrerne). Det bliver en lang rundrejse med hjælp fra Hera og Athene, der foregår i tre tempi: I) Rejse til Kolchides, hvor det gyldne skind befinder sig, II) Prøverne for at få skindet, III) Hjemrejsen.

I) Rejsen til Kolchides [der ligger i den østelige ende af Sortehavet.]

Først når argonauterne til øen Lemnos, hvor der kun bor kvinder. Sagen er den, at da lemnierne holdt op med at tilbede Afrodite gav hun dem en frygtelig lugt, som gjorde at mændene flygtede til nabøen Thrace, og fandt deres koner der (329). Lemnerne kræver, at for at lægge til, skal argonauterne gå i seng med dem. Argonauterne bliver to år på øen og Hypsipyle, dronningen, får oven i købet to børn med Jason. Ifølge Pindar udøver de alle mulige slags atletik i disse år - hvilket kan ses som en slags forberedelse til de forestående strabadser.

Efter at have forladt øen kommer de til Dolionernes land, hvor den gæstfri kong Cyzicos hersker. Det bliver en god tid med masser af gaver. Men da argonauterne skal rejse kommer de ud i et frygteligt uvejr, som gør at de må vende om. I uvejret møder de dolionerne, som de tror er pirater og vice versa. Det fører til en kamp, hvor Jason kommer til at dræbe kong Cyzicos. Argonauternes lære er, at man må vægre sig for det tilsyneladende. Ikke alle der ligner pirater er pirater.

Herefter når de til Brebycien, hvor kong Amycos er meget glad for boksning. Han kæmper til den ene part dør. Hans endeligt bliver Pollux (Castors tvillingebror og søn af Zeus), der dræber ham ved et slag på albuen (hvordan man så end kan dø af det) (331).

Herfra når de til et slags ørkenagtigt område, hvor den gamle konge af Thrace

regerer. Det er kong Phineus, der er blevet gjort blind af Zeus, fordi han afslørede for meget af, hvad der vil ske i fremtiden. Phineus kan fortælle argonauterne, hvor og hvordan de kan komme videre, men den stakkels mand er for sulten til at han kan tale. Argonauterne tilbereder ham et stort måltid mad. Men da maden er klar, kommer der en masse Harpyer fra himlen, som Helios har sendt. Harpyer er kvinder med fuglekroppe og kvindehoveder. De to boreade brødre, der kan flyve, sendes op i luften og udmatter harpuerne, så de falder ned en for en. Nu kan Phineus endelig spise og fortsætte sin tale: Argonauterne skal igennem nogle mærkelige blå klipper, der hamrer imod hinanden. [Dette er indgangen til Bosphorusstrædet]. Phineus tilråder dem at sende en due i forvejen, foran galionsfiguren, og når klipperne samler sig om den vil de derefter sejle ind, og så kan Argo sejle hurtigt igennem. Det gør Argonauterne og duen når lige netop igennem; den får klippet en spids af sin halefjerd af. Da klipperne åbnes igen sejler Argo hurtigt igennem, og klipperne når lige at kappe lidt af roret, men Argo kan fortsætte sin sejlads (334).

II) Jason hos kong Aites: Erobringens af det gyldne skind

Da Jason når frem til kong Aites beder han ham pænt om skindet. Og Aites siger faktisk ja – men giver ham nogle prøver, ligesom Herakles fik prøver, for at han skal dø under dem. Det er takket være Medea, at Jason klarer de to prøver.

Den ene består i, at han skal spænde to tyre i åg for en plov og pløje en mark med dem. Medea vil lave en handel med Jason: Hvis han vil gifte sig med hende vil hun fortælle, hvordan tæmmer de to tyre. Jason går ind på det. Hun laver en usårlighedsdrik til Jason og fortæller ham, at når de spyer ild ud af næsen, skal han tage tyrene ved hornene. Det gør han og kan nu lægge sin arm omkring dem i et kvælertag og lægge dem i åg og pløje marken.

Den anden prøve handler om drager. Her skal Jason først plante dragetænder i jorden. Ud af det kommer der krigeriske og voldsomme soldater, som han må bekæmpe. Vi berører her en anden myte og begrebet om det autochtone, dem, der

er født af jorden. Da Cadmos grundlagde Theben måtte også han dræbe en drage, Ares' drage, og plante dens tænder. De soldater, der voksede op af jorden, forsvarede Theben. Disse kalder man 'autochotone, der betyder, at de kommer fra jorden [og dermed på sin vis også kan påkalde sig en ret til denne jord, men det er en anden sag, for:] Her betyder jord noget, der er i forbindelse med det præolympiske, noget, der er i forbindelse med Gaia, som eksisterede før olympen (336). Man finder også sådanne vendinger om folkene fra Sparta, der er vokset op blandt folk, der ikke talte meget - lakonikere siger man nu om dage (Laconien var grækernes navn for Sparta).

Hvad angår krigerne, der vokser op af jorden, får Jason et tip af Medea: Hvis han kaster en sten imellem dem, hidser de sig op på hinanden i stedet for. Det er, hvad Jason gør, og krigerne eliminerer hinanden uden at Jason behøver at gøre noget særligt.

Tilbage er dragen. Den lukke aldrig et øje. Men Jason får glemselens urt af Medea, og for første gang lukkes dragens øjne. Jason kan nu hente skindet fra træets top. Nu er det bare at komme af sted. Men det går ikke så let igen. Aites vil nemlig alligevel ikke af med skindet (hvilket han næppe på noget tidspunkt har villet), og han sætter efter Argo. Her er det Medea begår en af de grueligste ting i mytologien: Hun parterer sin egen bror, Aites søn og smider delene i vandet. Da Aites ser delene flyde rundt fra sit skib, stopper han (337-338).

III) Retur til Iolchos og Pélias' straf

Zeus kan ikke acceptere Medeas metode, og han sender en storm imod Argo. Argonauterne kastes op på øen Aiaïè, hvor troldkvinden Kirke bor. Her skal de renses af Medeas tante, Kirke. Herfra følger Argo en rejse, der ligner Odysseus rejse. Da argonauterne skal forbi sirenerne er det Orfeus der redder dem. Han synger så kraftigt og smukt at det overdøver sirenerne sang (338-339). De kommer også igennem Karybdis og Scylla, kvinden med seks hundehoveder, Planctes de

brændende klipper, Helios' okser og frem til Phaecienerne hvor den gode kon Alcinoos hersker, som Odysseus fortalte hele sin historie til. Her gifter Jason og Medea sig. På vej videre løber de igen ind i en storm, som Apollon mildner ved at skyde en pil igennem skyerne. Herfra når de frem til Kreta, hvor Talos, en gigant regerer. Han kaster sten mod Argo. Men han har én svaghed: Han har kun én blodåre med livsvæske. Medea får ham til at danse, og på et tidspunkt falder han, og proppen i hans åre falder ud, og ud løber al hans livsvæske (339).

De når tilbage til Ilkios. Jason vil ikke hævne sig på Pelias, men giver ham blot skindet tilbage. Det vil imidlertid Medea. Hun bilder Pelias' døtre ind, at hvis de parterer ham og koger ham i en gryde, vil han få sin ungdom tilbage. De tror ikke Medea, men hun beviser det med en vædder, som hun får skåret i stykker og kogt, og den bliver ganske rigtigt lille og ung igen. Dette overbeviser Pelias døtre, og de udfører selv straffen på Pelias.

Jason og Medea drager i landflygtighed i Korinth, og lever lykkeligt der i ti år og får to børn. Men Medea kommer en dag til at stå alene, da Jason forelsker sig i kong Kreons unge datter og vil giftes med hende. Kreon frygter hvad Medea vil gøre, og giver hende 24 timer til at forlade landet. Men inden da hævner Medea sig: Hun dræber begge Jason og hendes børn og sender en gave, der dræber både Jasons brud og kong Kreon. Da Jason kommer tilbage for at kræve Medea til regnskab, finder han sine børn dræbt og Medea på vej i sin vogn med vinger. Hun bliver senere gift med Kong Aigeus i Athen, 'far' til Theseus.

Hvad sker der med Jason? En dag falder han i søvn i båden Argo, og Athenes galionsfigur falder ned over ham og han knuses.

Heltene dør ofte uheroisk. De er kun mennesker. Men de er helte. Og derfor tilbedes de senere som helte. Kun Herakles bliver til gud i Elysium.

Men hvem er efterhånden tilbage i myterne? Hvad med dem, der hverken er helte eller guder? Ødipus liv fortæller os noget om, hvad der gælder blandt almindelige

dødelige og deres slægter. Og i særlig grad hans datter Antigone.

Chapitre 6: Ødipus og hans datter Antigones vanskæbner

- eller hvorfor de dødelige ofte straffes uden at have 'syndet'

Grækernes 'theodice' består i at guderne er overalt, og alligevel er der uretfærdighed. Hvordan kan det være? Ødipusmyten er et svar derpå, der udtrykker harmoniens begrænsning.

Ødipus handler ikke "med vilje", som vi ville sige nu om dage. Tværtimod er han de blinde kræfters legetøj. Han bliver behandlet som når børn river vingerne af en flue. Vi skal her have fat i grundprincippet, at når der er sket en skade, kræver genoprettelsen af ordenen, at der sker tilhørende skader:

[...] le princip général de la solution : quand le cosmos a été une fois dérégulé, il est impossible que l'ordre se rétablisse sans causer des dégâts collatéraux considérables. (344)

Denne genoprettelse behøver ikke at foregå i samme generation, den kan foregå forskudt i tid, henover generationer.

Ødipus og Antigone er arketyper på den tragiske skæbne, eller hvordan ulykken kan ramme de dødelige blindt. De primære skrifter om Ødipus og Antigone er Sofokles' tre tragedier: Antigone, Kong Ødipus og Ødipus i Kolone - byen hvor Ødipus ender sine dage efter katastroferne. Ødipusmyten nævnes også i det 5. årh. f.kr. hos Homer, Hesiod og Pinda og i Euripides Fønikerne, samt hos andre som Apollodore, Hygin, Pausanias og Diodore fra Sicilien. For Antigones vedkommende er Aischylos' Syv mod Theben et centralt værk.

Ødipus

Ødipus' ophav: Ødipus stammer fra Cadmos, der er konge af Theben (og som måtte plante dragetænder og kæmpe mod soldaterne, der voksede op af jorden.) Cadmos' søster er Europa, med hvem Zeus fik Minos, der blev konge på Kreta. Cadmos er gift med Harmonia, der trods sit navn er et problematisk barn, fordi hun er datter af Ares og Afrodite. Ødipus er søn af Laios og datter af Iokaste, hvis broder hedder Kreon.

Kong Laios af Theben får af Oraklet i Delfi at vide, at hvis han får en søn, vil denne dræbe ham og Theben vil blive ødelagt.

Laios og Iokaste sender deres dreng ud med en hyrde. Han behandler drengen som et stykke vildt: gennemborer hans ankel og binder et stykke snor igennem anklen, så han kan bære ham på ryggen, og binder ham til et træ, hvor han kan blive udstillet/udsat (exposé). Det er heraf, han får sit navn: Ødipus (oedème på fransk er en væskebyld), pus betyder fod (pied på fransk): klumpfod.

På sin vej kommer hyrden 'tilfældigvis' til Korinth, hvor Kong Polybos tager imod ham. Han er barnløs og vil mægtigt gerne overtage Ødipus. Her vokser Ødipus op, og tror, at Polybos er hans far.

En dag i et skænderi mellem børn kommer en af de andre drenge til at kalde Ødipus 'bastard', hvormed han lader forstå, at hans forældre ikke er hans rigtige forældre. Dette kan Ødipus ikke glemme. Han konsulterer Polybos, der benægter det. Men Ødipus kan ikke glemme det og tager til Delfi for at konsultere Pythia. Pythia giver Ødipus det forfærdelige svar, at han vil dræbe sin far og ægte sin mor.

Det vil Ødipus forhindre, som dødelige så ofte vil prøve at omgå skæbnen, og han rejser derfor fra Korinth. Ødipus tror at gøre det modsatte af, hvad han gør, nemlig at forberede fuldbyrdsen. Han rejser mod Theben. Samtidig er der en epidemi i udbrud, der truer med at udslette hele Thebens befolkning. Kong Laios er derfor på vej til Delfi for at få svar på, hvad han skal gøre. Ødipus og Laios mødes i et kryds med tre veje. Ingen af dem vil vige – den ene er konge af Theben, den anden forstår sig som prins af Korinth. Det fører til en kamp. Laios slår Ødipus med sin stok og Ødipus dræber Laios og alle hans tjenere på nær én, der undslipper.

Herefter bliver Kreon, Iokastes bror konge i Theben, der nu rammes af en ny plage

nemlig Sfinxen. Sfinxen er en kvinde med en løvekrop og gribbevinger. Hun terroriserer Theben ved at gå rundt og stille en gåde til byens unge og dræbe dem, hvis de ikke kan svare. Gåden er som følger: Hvilket er det dyr, som går på fire ben om morgene, på to ben midt på dagen og på tre ben om aftenen, og som i modsætning til almindelige regler er svagere, jo flere ben det går på? Ødipus gætter gåden: det er mennesket, der kravler som barn og går med stok i alderdommen. Ifølge profetien må Sfinxen dø, når gåden gættes. Kreon giver i taknemmelighed sin søster til gådegætteren og sin trone. Ødipus bliver nu konge i Theben, gift med sin mor, lokaste (351).

Sammen får de fire børn, de to drenge, Eteokles og Polyneikes, og de to døtre Ismene og Antigone. De lever sammen i tyve år i stor lykke.

Efter tyve år rammes Theben af endnu en epidemi, og Ødipus sender en kurer til Delfi for at høre, hvad han skal gøre. Pythia svarer for en gang skyld klart: Plagen vil gå over, når Laios morder er fundet. Ødipus sætter straks en undersøgelse i gang og inddrager Kreons rådgivere og sandsigeren Tiresias. Tiresias kender godt nok svaret, men gør sig kæmpe anstrengelser for at fortie den frygtelige sandhed. På et tidspunkt bliver Ødipus vred på Tiresias og beskylder ham for i ledtog med Kreon at have igangsat det hele. Denne ramasjang får Tiresias til alligevel at fortælle, hvad han ved. Lokaste prøver straks at modbevise det. Hun har hørt, at det var en hel bande, der gjorde det, men hendes beskrivelser af vejkrydset får alligevel noget til at dæmre for Ødipus, som han næsten havde glemt.

Samtidig kommer en kurer fra Korinth og fortæller dem, at kong Polybos er død. Ødipus ånder lettet op: så har han da i det mindste ikke dræbt sin fader, sådan som oraklet havde fortalt ham, at han ville. Men kureren fortsætter: Ødipus behøver ikke at være så ked af det, for Polybos er ikke hans rigtige far. Ødipus blev sat ud som dreng af en hyrde. Katastrofe.

Samtidig kan den undslupne tjener fra kampen mellem Laios og Ødipus – der nu viser sig at være hyrden, der satte Ødipus ud – fortælle, at rygtet om at det skulle være en bande, der slog Laios ihjel er løgn. Der er nu ingen vej uden om: alle oraklets forudsigelser passer. Lokaste begår selvmord og Ødipus stikker sine øjne ud

med en brochenål. Når han ikke har kunnet se, må han straffe sig selv på synet (353).

Ødipus bliver vagabond. Han vandrer mod Athen, hvor Theseus er konge og tager godt imod ham. Undervejs finder Ødipus det træ, hvor han skal dø ved. Det tilhører imidlertid Erinyerne (Furierne) – de væsener, der er født af Uranus blod, da det sprøjtede ud over Gaia, efter Kronos' kastration af ham, og som er sat til at udføre straffene over familierne. Theseus beder Erinyerne om at Ødipus må dø der, og jorden åbner sig og Ødipus stiger ned. Theseus giver Ødipus en ærefuld begravelse som tegn på sit venskab og sin tilgivelse (354).

Antigone

Efter Ødipus afsked strides hans to sønner Eteokles og Polyneikes om hvem der skal være konge. De beslutter at skiftes et år ad gangen og de trækker lod om, hvem der skal være konge først. Det bliver Eteokles. Da Polyneikes vender tilbage efter et år for at blive konge vil Eteokles imidlertid ikke lade ham overtage magten. Polyneikes vender tilbage med en hær, ledet af syv hærførere, en til hver port i Theben – heraf titlen på Aischylos' drama Syv mod Theben. Ved den syvende port kæmper Eteokles og Polyneikes mod hinanden og slår hinanden ihjel.

Herefter overtager Kreon tronen i Theben igen. Han beslutter, at Eteokles skal få en værdi begravelse (nogle mener brænding, men i hvert fald en officiel begravelse), mens Polyneikes' lig skal kastes ud til hunde og fugle (355). Eteokles har gjort det eneste rigtige, nemlig at forsvare sin by, mens Polyneikes har angrebet sin by.

Det er her Antigone træder til og det bliver anledning til det moralske drama mellem de officielle pligter og pligten overfor familien. Antigone føler familiepligten højest (og det er ofte blevet udlagt som en særlig kvindelig dyd). Hun pågribes idet hun slæber Polyneikes' lig. Kreon dømmer hende til døden og murer hende inde (sammen med sin mand, Haimon, der går i døden med hende). Her stopper Aischylos' fortælling, men hvis man følger Sofokles sker der følgende: Kreon overbevises over det forkerte i hans dom og han sender bud efter Antigone for at

benåde hende. Men da fængslet åbnes har Antigone allerede hængt sig selv (356).

Kreon er alene. De syv hærføreres sønner ('epigonerne') hævner sig og destruerer Theben. Oraklets svar til Laios om byens destruktion, hvis han fik en søn, er hermed også fuldført.

Thebens historie - kosmologi, ikke psykologi

Hvordan forstod grækerne Ødipus og Antigone? Hvordan så de på disse tragedier? Ja, de tænkte ikke i 'skyld' i moderne forstand; der er hverken tale om viden eller vilje. Heller ikke Theberne ansås som skyldige. Det tragiske består netop i, at hovedpersonerne er magtesløse.

For at forstå hvordan oprettelsen af den kosmiske orden lægger sig hen over generationer er det nødvendigt at se længere tilbage end Ødipus. Forbrydelsen - eller forstyrrelsen - kommer i første omgang fra Laios.

Laios opdrages af Pelops og forelsker sig i Pelops søn, Chrysippe, som han prøver at voldtage. Chrysippe begår herefter selvmord. Pelops beder herefter guderne om at Laios må straffes på en lignende måde - som det sig hør og bør med straffe i det græske kosmos - nemlig ved, at Laios søn dræber Laios (357). Apollon forbereder verden på det via oraklet i Delfi. Laios er i det hele taget mere til drenge, og da Ødipus undfanges er det ved, at han er sammen med Lokaste i en brandert. Fuldbrydelsen af straffen - oprettelsen af ordenen - sker i virkeligheden først ved Thebens syvende port, da Eteokles og Polyneikes dræber hinanden.

Det, der er særligt ved Antigone - særligt i forhold til at besvare spørgsmålet: hvad er forholdet mellem mennesket og den kosmiske orden? - er, at hun handler af egen vilje mod en orden. Det går ikke op for hende. Antigone begynder at vise en menneskelighed, en menneskelig orden mod den kosmiske orden.

Pointen er ikke, som feminister har fremlagt det, at Antigone inkarnerer hjertets naturlige lov. Det handler ikke om psykologi, men om kosmologi. Der er heller ikke

blot tale om blinde kræfter, som Antigone og Ødipus er oppe imod, men om en orden, der bliver bragt på plads igennem generationer. Og det tragiske består netop i denne tidsforskydning, at det, der overgår den enkelte hænger sammen med hele Thebens historie (360).

Ved Thebens grundlæggelse skal Cadmos plante 5 dragetænder, hvoraf der vokser fem spartoi, som han skal nedkæmpe for at få vand til den hellige ko, der skal vise ham, hvor han skal grundlægge byen. Men disse 5 dragetænder, disse fem soldater, er beslægtet med kaoskraften, Typhon. Navnet på en af dem, Echion, af hvem Ødipus er i slægtslinje med, afslører et slægtskab med Echidna, Typhons kone, der var halvt kvinde og halvt slange. Kadmos' efterkommere lider ofte frygtelige skæbner. En af Kadmos børnebørn, Pentheus, overtager tronen fra Kadmos og ender med at blive hakket i laser af Dionysos (der i øvrigt også er barnebarn af Kadmos og Harmonia, idet Semele er en af deres døtre).

Myternes lære

Nok er der orden på Olympen. Men blandt menneskene er der uorden, fordi der er tid og der er liv. Denne uorden hører med til menneskelivet, og den husker os på, at truslen fra det oprindelige kaos aldrig forsvinder.

Guderne må ind imellem reparere systemet. Læren af myterne er, at som regndråberne falder på både de gode og de ond, sådan falder reparationerne (onderne) også.

Læren til menneskene er da, at man må indrette sig ("il faut apprendre à composer") på at det dårlige hænder (362).

Dette har vi stadig meget at lære af. For det første fordi det er sandt: den menneskelige eksistens er tragisk og vi gør fejl i at glemme det.

For det andet, i dag søger vi hele tiden skyldige for ulykken. Heri består det modernes galskab: at vi har sat os selv i centrum som årsag til ulykkerne.

”nulle part mieux que dans cette attitude on ne voit la folie des Modernes.” (363)

Med Moderne (med stort) går Ferry imod den humanisme, som han ellers bruger mange kræfter på at forsvare. Der er nemlig sket det iflg. Ferry, at humanismen er blevet så omnipræsent, at vi tror, at vi er årsag, og heri består det modernes realitetsfornægtelse (364). Et eksempel er Anden verdenskrig, hvor 35 millioner døde. Herefter forsøger man så at udpege de skyldige, de ansvarlige, de gode og de onde. Men sandheden er, at ulykken rammer, som i Ødipus' tilfælde.

Det faktum, at ulykken rammer tilfældigt i en verden, der ikke er i orden, forsøger grækerne at forklare med en myte. Det er iflg. Ferry sandt på så mange områder, at der ingen grund til at benægte det:

”Comment ne pas être alors tentés de trouver une explication, comme les Grecs avec ce mythe? L'idée qu'un monde dérégulé produit des malheurs injustes ests tout simplement vraie, et, pour une large part au moins, je ne vois pas grand-chose à y objecter...” (364)

At det onde rammer tilfældigt i en verden der er forstyrret. Heraf også grækernes forklaring på Theodiceproblemet: Hvordan kan det onde ramme tilfældigt i en verden der skulle være i orden? Fordi den ikke er i orden. Og heri ligger der – for det tredje – en visdom. Det er ikke en kristen visdom, men det er en visdom.

Det kristne svar er, at hvis Gud er algod, så må det onde komme fra mennesket; fra menneskets onde brug af sin frihed (365). Det betyder, at menneskene bliver kollektive ansvarlige for katastrofen.

Grækerne tænker anderledes. Det handler om at acceptere det absurde ved verden og at forsøge at elske verden som den er. Deres visdom består i at gå med verden og det giver dem en anden åbenhed. At få noget ud af livet så længe det er der, så længe det går godt. Der hvor vi i vor tid tror at herske over verden, lærer grækerne os noget andet (365).

Fra myterne til stoikerne

Ferry præsenterer nu, hvordan denne myternes visdom har udviklet sig i en linje, som han godt kan sympatisere med, men som han ikke kan leve helt, fordi han godt kan acceptere ulykken som ulykken, men ikke omfavne den. Den går fra myterne til stoikerne og videre til Spinoza og Nietzsche. Ferry skelner mellem en minimalistiske stoicisme og en maksimalistisk stoicisme (der i øvrigt behandles mere elaboreret i *Apprendre à vivre I*).

Den stoiske idé er, at det gode liv er det, hvor man har overvundet frygten. De to største bremsere i den overvindelse er nostalgien og håbet. Nostalgien trækker os tilbage mod det der var eller i fortrydelsen (hvad Spinoza kalder triste passioner) og håbet bilder os ind, at når dette eller hint bliver ændret, så går alting bedre. Man fortiden og fremtiden er en form for lokkemad, der forhindrer os i at leve i dette øjeblik. Ydermere er de kanalerne til frygt og angst, og der er ikke større forhindringer for det gode liv end frygten.

Men, men, men livet ser jo grufuldt ud, når vi ser på Ødipus, f.eks., det liv er jo ikke levbart, hvordan overhovedet omfavne det reelle og det nuværende?

Svaret hertil lyder: Nej, men Ødipus' skæbne er ikke din. Det fremstillingen af Ødipus' liv lærer dig, er at din skæbne altid kan vende, hvorfor du må nyde livet mens det er godt. Det er det, der er visdommen i Horats *carpe diem*: Den vise er den, der lever i nu'et, ikke fordi han er dum og ikke ved, hvad der kan ske, men fordi han alt for godt ved, at en eller anden dag fordærves dette liv.

Dette er den minimalistiske version af stoicismen. Den maksimalistiske version er den, der kræver, at du ikke bare skal acceptere dette menneskeliv og leve i nu'et, men at du skal elske alle facetter af det virkelige, også det tragiske. Her elsker den vise ikke kun det, der er elskeligt, han elsker det hele. Alle kan finde ud af at elske det gode – stoikeren kan også elske det sønderrivende. Der går her en linje fra epikuræerne og stoikerne til Spinoza og Nietzsche, som Comte-Sponville

reformulerer med sit diktum. "espérer un peu moins, regretter un peu moins et aimer un peu plus." (368). Det er den idé Nietzsche tager op i *Ecce Homo* med sin idé om *amor fati*; at bebo nuet ved at sige 'ja' til det (369).

Det er for Ferry en god idé, men det er ikke en idé, der kan leves. For det første mener han ikke, at det er muligt at omfavne de største katastrofer. For det andet er han heller ikke sikker på, at det er ønskeligt. Skal det forfærdelige ikke bevares som forfærdeligt?

Den tragiske mytes vej

I stedet for denne minimalistiske stoiske vej og den maksimalistiske stoiske vej ser Ferry i den græske tragedie en tredje vej, der ligger implicit i myten, og som den nærmest sniger sig til. En gængs udlægning af *Ødipusmyten* er, at *Ødipus* ender med at acceptere det, der er sket, abdicere og blænde sig. Men her overser man, at han faktisk også revolterer i sin jammer: noget går ikke her. Det bliver endnu mere tydeligt med *Antigone*, der står ved sin familie.

Det er ikke en revolte mod det univers, de er nedsænket i. Men der er et kvæk: Det her går ikke. *Ødipus* er vis, intelligent, elskværdig, hæderlig, *Antigone* er modig, loyal, tro mod sine idéer og udviser en nobel etik – og alligevel knuses de.

Det som *Ødipus* og *Antigone* viser hen til er det helt særlige ved det menneskelige midt i det kosmiske system. Det menneskelige bliver med dem en sten i skoen på systemet, som det ikke bare kan løse.

"[...] si Oedipe et Antigone deviennent à nos yeux, comme déjà à ceux des Grecs, des héros, des personnages de légende en quelque façon positifs, c'est qu'ils témoignent comme nul autre, par leur souffrance même, de ce que la condition humaine a de singulier au sein de l'ordre cosmique. Il y a comme un ferment de l'humanisme à venir." (371)

Det som myten (og tragedien) giver os er en fornemmelse af, at verden ikke bare må fortolkes, men at den også må forandres. Derfor ser Ferry i myterne om *Ødipus* og

Antigone et frø til en senere humanisme.

Dette kvæk om at verden må forandres, som Ødipus og Antigone udstøder, er beslægtet med Prometheus modstand: Prometheus var den første, der så, at der kan gøres oprør (371-372).

Prometeus havde blik for mennesket. Han er ikke bare subversiv, han er den første humanist. Og Prometheus' subversive humanisme er virtuelt til stede i tragedier om Ødipus og Antigone.

Konklusion: Mytologi og filosofi

- Læren af Dionysos og den verdslige åndelighed

Dionysos på Olympen

Det burde efterhånden stå klart, at det gode liv kun kan bestå i overensstemmelse med orden i kosmos. I harmoni.

Med Ødipus begynder vi imidlertid at få en fornemmelse af systemets dysfunktioner - systemet bliver en andethed.

Mytens storhed består ikke blot i at fremstille systemets fortræffelighed, den består også i at kunne integrere en andethed. Kosmologien er orden (l'ordre), retfærdighed (la justice), enighed (l'accord) og identitet (l'identité). Men kosmologien er ikke mindre følsom overfor det der skaber problemer: kaos, forskel, fest og fuldskab. Man har ofte betragtet det sidste som en modkultur til den officielle ordenstanke, platonismen og stoicismen, der gik via atomisterne, epikuræerne eller sofisterne - en slags dekonstruktiv modkultur avant la lettre (374).

Hvis man ser det herfra, så er det fantastiske ved myten, at den allerede har formået at inkorporere disse gale aspekter af tilværelsen. Ikke mindst – men heller ikke alene – i figuren Dionysos, der ender med at få en plads på Olympen. Det kræver sit at få placeret en så uomgængelig skikkelse i centret af systemet.

Dionysos er den eneste på Olympen, der er barn af en dødelig. Han er revet ud af Semeles mave mens hun brændte op, og født ud af sin far Zeus' lår (374). Han har noget orientalsk over sig, en er ikke af ren græsk afstamning, han er en metøk (udlænding bosat i græsk by). Det er Heras vrede, der brænder Semele op og vender sig mod Dionysos, den vrede hun også har kastet over Io og Herakles, andre af Zeus' børn af sidespring. Dionysos klædes i pigetøj i en verden, hvor mænd er de eneste der har værdi i det offentlige rum, men han kommer til at holde af sit pigetøj. Men Hera gør ham gal i vrede, da hun opdager det trick, og Zeus må lave ham om til et gedekid. Hera jager Dionysos og hans adoptivforældre Athamas og Ino. Zeus gemmer Dionysos endnu engang – i landet Nysa, hvor han vokser op hos nymferne der. Heraf navnet Dio-nysa-zeus, Nysas og Zeus' gud. Men Dionysos rejser meget, han tager blandt andet til Thrace, hvor kong Lycurge slår ham tilbage.

Dionysos vender tilbage til Theben, hvor hans mor Semele (datter af Cadmos) kommer fra. Hendes søster Agave har også en søn, Pentheus, der er blevet konge efter Cadmos. Pentheus far er Echion, en af spartoierne fra de fem bestrøede dragetænder, en af de autochtone (af jorden fødte) og dermed autentiske. I Theben gør Agave grin med Semele; hun tror ikke på historien om Zeus og at Dionysos skulle være født ud af et lår. Det bryder Dionysos sig ikke om, dels fordi det handler om hans mor, men også fordi det sår tvivl om hans forhold til Zeus (377). Det kommer til at gå ud over Pentheus.

Da Dionysos træder ind i byen er det med en flok, et orgie af udskejelser i Thebens gader. Dionysos inviterer Pentheus med ud i skoven til disse udskejelser. Det er den eksilerede overfor territoriets mand. Og Pentheus har en skjult lyst til Dionysos' løsslupne tone, ånd, levemåde og omgang med kvinder. Man fabler, mand danser, drikker, elsker, løber efter dyreunger, torturerer dem og spiser dem levende.

Pentheus deltager og han er let at kende. Kvinderne kaster sig over ham som deres nye fangst og tegner på ham med deres fingre og klæder ham med grene.

Agave leder sit togt mod Dionysos ligesom en general for en hær og hun sønderriver en mand hun ikke kender, men hvis hoved hun stolt bærer til Cadmos på et spyd. Det viser sig at være Pentheus.

Denne fremmede, Dionysos, med en fortid i pigetøj, gal og en fortid som dyr, der slæber en kortege af fulde, tøjeløse, seksuelt udskejende mennesker efter sig og begår hybris på alle niveauer - hvorfor denne fremmede?

Dionysos er ikke bare kaos, Tyfon. Han er ikke (blot) en pol på aksen mellem kaos og kosmos, men en slags forening af dem. Han viser, at der må være forskel for at kunne være harmoni, at der må være dødelige for at være udødelige, at der må være metøker for at der kan være autoktone (380).

Når man spørger om hvorfor Dionysos skal til kan man ikke interviewe en forfatter. Ikke bare fordi de er døde, men fordi der ikke er én forfatter, men et væld af forfattere. Man kan dog forsøge sig med nogle udlægninger.

En udlægning ville være en nietzscheanske udlægning (der dog ikke er Nietzsches): Dionysos er det liv, der leves som en vulkan i fest, i oprør, i revolte mod ordenen, i hedonisme, glæde, tilfredsstillelse, i lykke. Men den udlægning holder iflg. Ferry ikke, fordi Dionysos liv ikke ser lykkeligt ud. Hans fødsel var forfærdelig, han er på flugt hele tiden, han er ude efter hævn, festerne ligner en horrorfilm. Der er nok tale om en overskridelse, men det er en overskridelse uden glæde og kærlighed (381-382).

En anden udlægning, der virker mere stærk, ville være en hegeliansk udlægning: Dionysos er det andet (Da-sein mellem i-sig og for-sig), det modsatte af ordenen, som ordene må integrere. Han er forvirringen, tilfældigheden, kontingensen, der må til for at et tredje moment (med ordenen som det første) kan indfinde sig (382).

Ferry kan bedre tilslutte sig den, men mener alligevel at noget meget væsentligt mangler, nemlig den lykkelige syntese. Her er ingen vellykket syntese.

Der er tale om to former for død: På den side er systemet i sig selv (gudernes orden uden mennesker) en orden, hvor livet stopper. På den anden side er de Dionysiske udskejelser i bacchanale fester også en ødelæggelse, der ender med død (383). Det var det Nietzsche havde greb om med sin idé den store stil: at man må integrere fjenden i sig - andet er for farligt ... og for kedeligt.

Den græske mytologi har det verdslige over sig, at den reflekterer over de menneskelige vilkår på endelighedens vilkår uden en gud. Der er nok guder, men mennesket må selv klare den. Det er her filosofien kan begynde.

"[...] la mythologie grecque explore une question qui nous touche comme jamais : celle du sens de la vie hors théologie, et c'est cela, au fond, qui peut encore nous servir de modèle pour penser notre propre condition." (385)

Fra mytologi til filosofi: sekularisering af myten

- Om filosofien generelt som sekulariseret religion og specifikt om den græske filosofi som sekularisering af myten: en verdslig åndeligheds fødsel

Ferrys tese er, at al stor filosofi handler om de samme spørgsmål som myten, nemlig hvordan man skal finde frelse. Frelse betyder her, hvordan man kan leve et godt liv, dvs. hvordan man kan leve på de menneskelige, endelige, betingelser uden at opsluges af angst. I filosofien afvises alle religionens svar, dvs. svar, der indebærer gud. Selv om der er guder i den græske mytologi, så indebærer den en refleksion over de menneskelige vilkår, hvor mennesket må klare det selv uden at flygte fra sin endelighed. Det er den basis, som filosofien omformer. Filosofien fødes altså ikke ud af et mirakel, men er et stadig arbejde på omdannelse af mytologien.

De første filosoffer overtager den græske kosmogoni, men de oversætter den til en

rational form. Der er ikke tale om tilfældige krydsninger mellem Hesiod og Anaximander, men om hele sammenfaldende strukturer, der passer sammen i detaljer (387). Ferry støtter sig her op af Jean-Pierre Vernant, der igen støtter sig op af Francis Conford. Hvor Conford er mest interesseret i at vise ligheden mellem filosofi og religion (hvad er gammelt i filosofi?), fokuserer Vernant derefter på forskellene, dvs. hvad der specifikt udskiller filosofien i en kontinuitet med myten (hvad er nyt i filosofi?).

Filosofien er ny i fht. myten på tre måder (388): For det første taler filosofien på en anden måde. Den beretter ikke om Zeus er søn af Kronos, som igen er søn af Uranus, den udtrykker sig i forklarende termer og taler om kausalitet.

For det andet oversætter den guderne til fysiske elementer. Den er en slags fysisk interpretation af myten. Filosofien taler ikke om Gaia, Uranus og Pontos, men om jord, himmel og vand. Men den arver alle de fundamentale bekymringer fra myten: harmoni, retfærdighed, skønhed etc.

For det tredje emergerer filosofien. Filosofien er ikke det samme som præsten, der får sin autoritet fra hemmelighederne, nej han får sin autoritet ved at offentliggøre sandheder.

Denne fysiske interpretation, hvor man udtrækker eller abstraherer elementer ud af guderne i en fysisk interpretation ses langt frem - f.eks. kan man hos Cicero se en afstandtagen til den græske myte - men denne afstand handler ikke om at starte fra tabula rasa, at afvise religionen helt. Nej, den handler om om at dreje religionen, at korrigere den.

"il s'agit moins de rompre avec la religion que d'en réaménager les contenus, moins de faire table rase que d'en détourner les grands thèmes dans une optique nouvelle. Et c'est cette dualité même - rupture et continuité - que var marquer, dès l'origine, mais de manière indélébile, les rapports ambigus de la philosophie avec sa seule rivale sérieuse, la religion." (390)

Den nye optik i konkurrence med filosofiens eneste seriøse rival, religionen,

begrænser sig ikke til den græske tanke. Den går igen hos alle store filosoffer, der fortsætter og bryder med religionen:

Aristoteles taler i sin Nichomachæiske etik om at den vise dør mindre end den gale, og at det handler om at "blive så udødelig som mulig". I Spinozas Etik handler det på en helt anden baggrund om at overvinde frygten i livet, fordi et liv i frygt er et dødt liv. Det vise liv er et liv, hvor man "dør mindst muligt." Det får spinozalæseren Deleuze til at tale om at den "vise dør meget mindre end den gale". Hos Hegel er den absolutte viden der, hvor det endelige og det uendelige, mennesket og gud mødes i begrebet. Hos Nietzsche er idéen om den evige genkomst forsøget på at adskille det liv, der er værd at leve, fra det, der ikke er værd at leve (391).

Filosofi handler om ånd - mytens ånd

Vigtigt er det for Ferry at påpege at moral ikke er det samme som åndelighed (spiritualité). Moral handler om hvordan man bør opføre sig, hvordan man andre bør opføre sig, om menneskerettigheder osv. Men selv om alle disse drømme blev opfyldte forhindrer det os ikke i at blive gamle, dø, tabe en elsket, at være ulykkelig i kærlighed eller at kede os i hverdagslivet.

"Car toutes ces questions - celle de la mort, de l'amour ou de l'ennui - ne sont pas des questions morales." (392)

Alt dette er ikke moral. Men det er heller ikke teori. Alt for ofte lærer vi vores filosofistuderende, at filosofi handler om refleksion, kritisk indstilling og argumentation. Ja, men det gør biologi, økonomi og journalistik også. Filosofi er ikke først og fremmest en kritisk indstilling, det handler om at finde et godt liv på de menneskelige betingelser, og det er det, Ferry mener med at filosofi handler om frelse uden Gud:

"Ce que la mythologie va léguer de plus profond à la philosophie antique, qui est directement son héritière sur ce point, c'est que la question essentielle est bel et

bien celle de savoir comment parvenir à une vie bonne au sein de ce cosmos, même une fois sécularisé et dédivinisé à la façon platonicienne et stoïcienne. Si la philosophie naît en Grèce, c'est que le mythe y a préparé le terrain en réfléchissant déjà de façon extraordinairement profonde à la condition des mortels au sein de l'univers. De sorte que l'interrogation fondamentale des philosophes est déjà préformée de part en part lorsqu'elle émerge - il s'agit de savoir comment vaincre les peurs liées à la finitude pour parvenir à la sagesse, c'est-à-dire à la sérénité qui seule est condition du salut, au sens étymologique du terme : ce qui nous sauve de l'angoisse de la mort que notre condition humaine implique. "(393)

Vel er der guder i den græske mytologi. Men deres filosofiske storhed består i at tematisere de dødelige menneskers frelse, forstået som det gode liv, hvor angsten, der kan være forbundet til den menneskelige eksistens, er overvundet. Vi må selv klare det på vores uperfekte måde, uden hjælp fra guder, med vores fornuft.

[Gå på opdagelse i dette tema](#)

